

UCHWAŁA NR XXXIII/270/21
RADY MIEJSKIEJ W MIŁOSŁAWIU

z dnia 27 kwietnia 2021 r.

**w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław
na lata 2021-2024"**

Na podstawie art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.) Rada Miejska w Miłosławiu, po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2021-2024”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy Miłosław.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

§ 4. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

mgr Dawid Strzelczyk

Załącznik do uchwały nr XXXIII/270/21
Rady Miejskiej w Miłosławiu
w sprawie przyjęcia
Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
dla Gminy Miłosław na lata 2021-2024

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIŁOSŁAW na lata 2021-2024

Opracował: *Sebastian Mazurkiewicz*
Miłosław 2020

SPIS TREŚCI

1.	Wstęp	4
1.1.	Gmina Miłosław	4
1.2.	Rys historyczno-kulturowy gminy Miłosław	5
1.3.	Świadomość potrzeby gminnego programu opieki nad zabytkami	6
1.4.	Cele gminnego programu opieki nad zabytkami	6
1.5.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	7
1.5.1.	Konstytucja RP	7
1.5.2.	Ustawa osamorządzie gminnym	7
1.5.3.	Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	7
2.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego	8
2.1.	Zasadnicze uwarunkowania prawne w relacji z gminnym programem opieki nad zabytkami	8
2.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z innymi opracowaniami związanymi z opieką nad zabytkami	11
2.2.1.	Krajowy Program Opieki nad Zabytkami	11
2.2.2.	Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.	12
2.2.3.	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	12
2.2.4.	Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim	14
2.2.5.	Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami	15
2.2.6.	Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego	16
2.2.7.	Strategia rozwoju powiatu wrzesińskiego na lata 2014-2020	17
2.2.8.	Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wrzesińskiego na lata 2017-2020 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2021-2024	18
2.2.9.	Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Powiatu Wrzesińskiego	18
2.2.10.	Plan urządzenia lasów Nadleśnictwa Jarocin	18
3.	Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Miłosław	20
3.1.	Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy	20
3.2.	Zabytki nieruchome	20
3.2.1.	Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	20
3.2.2.	Pozostałe zabytki nieruchome niewpisane do rejestru zabytków	21
3.3.	Zabytki ruchome	29
3.4.	Obszarowe wpisy do rejestru zabytków	30
3.5.	Zabytkowe cmentarze	31
3.6.	Zabytki archeologiczne	31
3.6.1.	Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków	31
3.6.2.	Stanowiska o własnej formie krajobrazowej	32
3.6.3.	Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych	32
3.7.	Miejsca pamięci narodowej	32
3.7.1.	Definicja miejsca pamięci narodowej	32
3.7.2.	Groby wojenne i groby weteranów	33
3.8.	Krajobraz przyrodniczo-kulturowy	34
3.8.1.	Zabytkowe parki	34
3.8.2.	Rezerваты przyrody	35

3.8.3.	Parki krajobrazowe.....	36
3.8.4.	Specjalne obszary chronionego krajobrazu ...	37
3.8.5.	Pomniki przyrody.....	37
3.8.6.	Historyczne nazwy miejscowe.....	38
4.	Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa i krajobrazu kulturowego na obszarze gminy Miłosław	39
4.1.	Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków ...	39
4.1.1.	Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków ...	39
4.1.2.	Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków będące własnością Gminy Miłosław	40
4.1.3.	Stan zachowania zabytków nieruchomych niewpisanych do rejestru zabytków a ujętych w ewidencji zabytków ...	42
4.1.4.	Stan zachowania zabytków ruchomych ...	42
4.1.5.	Stan zachowania zabytków archeologicznych	42
4.1.6.	Stan zachowania zabytkowych cmentarzy	43
4.2.	Obszary największego zagrożenia dla zabytków z obszaru gminy Miłosław	44
4.2.1.	Analiza szans i zagrożeń stanu dziedzictwa kulturowego w gminie Miłosław	45
4.3.	Szlaki turystyczne	46
4.3.1.	Szlaki rowerowe ...	46
4.3.2.	Szlaki piesze	46
4.3.3.	Szlaki kajakowe	47
4.4.	Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Miłosław na lata 2016-2022	47
4.5.	Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miłosław	47
4.6.	Uwarunkowania wynikające z uchwały w sprawie zasad i trybu postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością gminy Miłosław	51
4.7.	Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie gminy Miłosław	52
4.8.	Uwarunkowania wynikające z gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Miłosław	54
5	Część programowa Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami: priorytety, działania i sposoby ich realizacji.....	55
5.1.	Cel strategiczny gminnego programu opieki nad zabytkami	55
5.2.	Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami	55
5.3.	Działania służące realizacji priorytetów	55
6.	Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	58
6.1.	Instrumentarium realizacji	58
7.	Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami	60
7.1.	Sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	60
7.2.	Zasady oceny dla poszczególnych priorytetów działania gminnego programu opieki nad zabytkami	60
8.	Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami ...	62

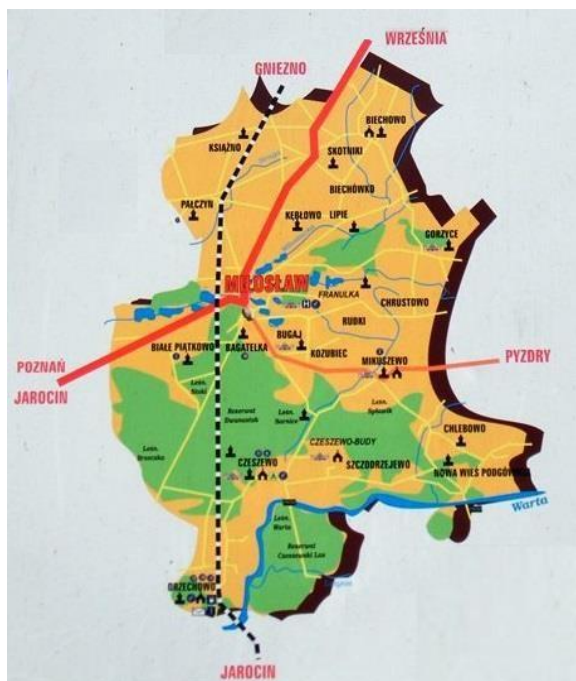
1. WSTEP

1.1. Gmina Miłosław

Gmina Miłosław to gmina miejsko-wiejska, która leży w środkowej części województwa wielkopolskiego, w powiecie wrzesińskim. Zajmuje powierzchnię 132,26 km², co stanowi 18,78% powierzchni powiatu wrzesińskiego. Miasto Miłosław oddalone jest 50 km na południowy wschód od Poznania, stolicy województwa, 15 km na południe od Wrześni, stolicy powiatu i 18 km na wschód od Środy Wielkopolskiej, stolicy sąsiedniego powiatu. Przez gminę przebiega droga krajowa nr 15 (Ostróda – Trzebnica) oraz linia kolejowa Gniezno – Jarocin. Ponadto Miłosław posiada drogowe połączenia drogą wojewódzką nr 441 z Borzykowem, a także drogami lokalnymi z Kołaczkowem, Krzykosami, Zberkami. Gmina leży w południowo-zachodniej części powiatu wrzesińskiego, graniczy z następującymi gminami: od zachodu z gminami Krzykosy, Środa Wielkopolska i Dominowo; od północy z gminą Września; od wschodu z gminą Kołaczkowo; od południa z gminami Żerków i Nowe Miasto nad Wartą.

Sieć osadniczą gminy tworzy miasto Miłosław, które położone jest przy zachodniej granicy gminy i powiatu wrzesińskiego oraz 26 miejscowości skupionych w 16 sołectwach. 59 % łącznej powierzchni gminy zajmują użytki rolne, zaś 30% - lasy. Gminę Miłosław zamieszkuje (stan na 31.12.2019) 10200 osób (w tym miasto – 3455). Głównym ciekim wodnym jest Warta stanowiąca w większej części południową granicę gminy Miłosław, dalej rzeka Szywra zwana też Miłosławką, stanowiący lewy dopływ Moskawy, wypływająca z terenów Grabowa Królewskiego i Krzywej Góry (gmina Kołaczkowo), przepływająca przez Miłosław w kierunku zachodnim.

Mapa: Gmina Miłosław

źródło: Tablica informacyjna - Urząd Gminy Miłostaw

1.2. Rys historyczno-kulturowy gminy Miłosław

Potwierdzone osadnictwo człowieka na ziemi miłosławskiej sięga epoki mezolitu. Kolejne poświadczone liczne stanowiska archeologiczne w okolicy pochodzą z epoki neolitu, brązu i żelaza. Osadnictwo w okolicy szczególnie rozwijało się we wczesnym średniowieczu a zwłaszcza w czasach wczesnopiastowskich. Gęsto zaznaczone bytnością człowieka są brzegi cieków wodnych Warty, Szywry, Łukownicy (Kanału Biechowskiego) z dawnym jeziorem Sitkowiec, czy kanału Pałczyńskiego.

Istotnym elementem osadniczym było powstanie grodu w Biechowie. Pierwotnie jako grodu własności książęcej a następnie możnego rodu Doliwów. Ród ten władał rozległą okolicą aż za rzekę Wartę. Najprawdopodobniej byli oni też założycielami Miłosławia. Najstarsza znana źródłowa wzmianka o Miłosławiu pochodzi z 1314 r., kiedy to wspomniano Piotra dziedzica w Miłosławiu. Ród Doliwów w XIV stuleciu odgrywał znaczną rolę w Wielkopolsce. W 1382 r. w Miłosławiu odbył się zjazd wielkopolskiego rycerstwa przychylnego oddaniu władzy królewskiej Zygmunтови Luksemburskiemu. Pierwsza informacja o tym, że Miłosław jest miastem pochodzi z 1397 r. W dokumencie z tego roku wymieniony został wójt Wacław. Doliwowie Miłosławscy władali miastem do XVI w.

Po nich nastąpili Górscy. W 1539 r. za przyczyną Piotra i Macieja Górskich Miłosław otrzymał ponownie przywileje miejskie. Herb Łódzia rodu Górskich został wówczas zamieszczony w herbie miejskim na tle wizerunku bramy miejskiej. Niestety miasto uległo wielkiemu pożarowi w 1599 r. Na przełomie XVI w. i XVII w. Miłosław stał się znacznym ośrodkiem dysydenckim. Aktywny na polu krzewienia protestantyzmu był właściciel dóbr miłosławskich Łukasz Górski. Za jego rządów Miłosław wyrósł na centrum wielkopolskiego protestantyzmu. To tutaj 12 lipca 1607 r. w dawnym kościele parafialnym odbył się synod zborów wielkopolskich. Potwierdził on ortodoksyjność Konfesji Augsburskiej i potępił wszelkie sekty. W 1620 r. Łukasz Górski ufundował dla luteran w miejscu starego drewnianego, nowy murowany kościół w stylu późnogotyckim. W 1629 r. przekazał on go katolikom (obecny rzymskokatolicki kościół parafialny św. Jakuba). Od XVI w. w mieście rozwijało się sukiennictwo, tak że w XVIII w. miasto było już jego znaczącym ośrodkiem. Działo też tu centrum handlu, w którym na cotygodniowych targach i dorocznych jarmarkach sprzedawano wyroby rolne oraz produkty rzemieślnicze.

W 1793 r. ziemia miłosławska dostała się po panowanie pruskie. W okresie formowania się administracji Wielkiego Księstwa Poznańskiego nastąpiła chwilowa okazja, aby Miłosław stał się siedzibą powiatu, w miejsce przekazanych do Królestwa Polskiego powiatowych Pyzdr. W 1817 r. władze pruskie szukały w Miłosławiu lokalu na siedzibę landrata. Tak się jednak nie stało i ostatecznie siedzibę powiatu ulokowano we Wrześni. Jednak czasy XIX w. to złota karta w historii miasta. Dobra miłosławske były wówczas własnością rodu Mielżyńskich. Z nich szczególnie zaznaczył się Seweryn Mielżyński, który wyniósł miasto do znaczącej roli zarówno gospodarczej jak i kulturalnej. Również w tamtym czasie wśród okolicznej ludności silnie wzmocnił się polski duch narodowy. W czasie powstania wielkopolskiego okresu Wiosny Ludów 30 kwietnia 1848 r. w samym Miłosławiu doszło do bitwy pomiędzy polskim wojskiem powstańczym a wojskami pruskimi. Także zarówno Mielżyński jak i ludność Miłosławia i okolicy wspomagała walczących już za niedalekim kordonem granicznym w powstaniu listopadowym oraz styczniowym.

Od 1893 r. właścicielami dóbr miłosławskich byli Kościelscy. Józef Kościelski prowadził szeroką działalność kulturalną. Był fundatorem pierwszego na ziemiach polskich pomnika Juliusza Słowackiego (projektu przez Władysława Marcinkowskiego). W 1899 r. podczas jego odsłonięcia przemawiał Henryk Sienkiewicz. W czerwcu 1901 r. w szkole katolickiej wybuchł strajk szkolny uczniów przeciwko nauczaniu religii w języku niemieckim. Miłosławianie stanęli do walki o wolność ojczyzny w 1918 r. i przystąpili do powstania wielkopolskiego formując kompanię piechoty, która pomogła oswobodzić Wrześnię i dalsze miasta na północy Wielkopolski i Kujawach Zachodnich.

1.3. Świadomość potrzeby gminnego programu opieki nad zabytkami

Dziedzictwo kulturowe, to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń jak i naszych czasów. Do dziedzictwa kulturowego oprócz dziedzictwa archeologicznego, architektonicznego i dziedzictwa sztuki zaliczamy także przejawy życia takie jak np. formy gospodarowania, przejawy rozwoju społeczności i inne elementy stanowiące o naszej kulturze.

Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków jest coraz powszechniejsza wśród mieszkańców. Dbanie o należyty stan i atrakcyjny wygląd zabytków jest naszym obywatelskim obowiązkiem. Rewitalizacja poszczególnych obiektów jak również całych zespołów zabudowy jest szansą na ich uratowanie. W takich przedsięwzięciach pomagać ma gminny program opieki nad zabytkami, przewidziany przez ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami, oraz wynikający ze społecznej potrzeby. Jest także czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o dobrą kondycję substancji zabytkowej. Aby gmina stała się piękna dla mieszkańców i atrakcyjna dla turystów trzeba zadbać o lokalne zabytki. Jest to kolejny gminny program opieki nad zabytkami będący kontynuacją poprzednich programów. W programie podkreśla się aspekty dziedzictwa kulturowego gminy, które należy chronić i objąć opieką.

Gmina Miłosław realizowała do tej pory dwa gminne programy opieki nad zabytkami. Pierwszy sporządzony został na lata 2010-2013, drugi na lata 2015-2018. Obecny „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2021 – 2024” to trzeci tego typu dokument o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie. Nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program opieki nad zabytkami stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminnym a właścicielami zabytków i wojewódzkim konserwatorem zabytków.

1.4. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Cele gminnego programu opieki nad zabytkami wskazuje art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2020, poz. 282 ze zmianami):

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
2. uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego, podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
5. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
6. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.5. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1.5.1. Konstytucja RP

Na mocy art. 5 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz. U. 1997, nr 78, poz. 483): „*Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego*”, oraz na mocy art. 6. tejże konstytucji: „*Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*”.

1.5.2. Ustawa o samorządzie gminnym

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020, poz. 713) nakłada na samorząd gminny jako zadanie własne m.in. sprawy ładu przestrzennego, kultury (prowadzenie gminnych instytucji kultury takich jak biblioteki czy muzea), ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Art. 7. 1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1.5.3. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Na mocy *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. 2020, poz. 282 ze zmianami) zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy). Sporządzany program opieki nad zabytkami ma na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Programy ogłaszane są w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

2.1. Zasadnicze uwarunkowania prawne w relacji z programem opieki nad zabytkami

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2020, poz. 282 ze zmianami).

Art. 3 ustawy definiuje:

- 1) **zabytek** - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) **zabytek nieruchomy** - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) **zabytek ruchomy** - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) **zabytek archeologiczny** - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) **prace konserwatorskie** - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) **prace restauratorskie** - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) **roboty budowlane** - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) **badania konserwatorskie** - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) **badania architektoniczne** - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) **badania archeologiczne** - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) **historyczny zespół budowlany** - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

- 14) **krajobraz kulturowy** - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) **otoczenie** - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

W art. 4. sprecyzowano na czym polega ochrona zabytków, sprawowana przez organy administracji publicznej:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 odróżnia ochronę zabytków sprawowaną przez organy administracji publicznej od opieki nad zabytkami sprawowanej przez właściciela zabytku, która polega na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 6 określa jakie zabytki podlegają ochronie i opiece bez względu na stan zachowania:

- 1) Zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- 2) Zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami

świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,

- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. 1997, nr 85, poz. 539; 1998, nr 106, poz. 668; 2001, nr 129, poz. 1440 oraz z 2002, nr 113, poz. 984),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

3) Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą również podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. wymienia formy ochrony zabytków:

- 1. wpis do rejestru zabytków,
 - 1a. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2. uznanie za pomnik historii,
- 3. utworzenie parku kulturowego,
- 4. ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy jest wprowadzenie przez gminy gminnej ewidencji zabytków (art. 21). Sposoby prowadzenia rejestru zabytków oraz krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem określa minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego (art. 24).

Organ stanowiący gminy zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2020, poz. 282 ze zmianami) może udzielać dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków na podstawie zasad określonych w uchwale podjętej przez ten organ.

Przepisy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte są także w następujących obowiązujących aktualnie ustawach:

- w ustawie z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz.U. 2019, poz. 1591),
- w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz.U. 2019, poz. 908),
- w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. 2020, poz. 1219),

- w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2020, poz. 55),
- w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2020, poz. 65),
- w ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2020, poz. 293 ze zmianami),
- w ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* (Dz.U. 2020, poz. 1333),
- w ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. 2015, poz. 774),
- w ustawie z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011, nr 207, poz. 1230),
- w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocena oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2020, poz. 283 ze zmianami),
- w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2020, poz. 1057).

Przepisy dotyczące ochrony zabytków gromadzonych w muzeach i w bibliotekach zawarte są:

- w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2020, poz. 902),
- w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2019, poz. 1479).

Przepisy dotyczące ochrony materiałów archiwalnych określono:

- w ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2020, poz. 164).

Przepisy dotyczące miejsc pamięci narodowej zawarte są:

- w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2019, poz. 1882),
- w ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. 2018, poz. 2337),
- w ustawie z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski (Dz.U. 2018, poz. 2529).

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z innymi opracowaniami związanymi z opieką nad zabytkami

2.2.1. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami

Rada Ministrów uchwałą nr 82 z dnia 13 sierpnia 2019 r. przyjęła „**Krajowy programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022**”. Program jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i inspekcji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów. Opracowując program zostały wzięte wnioski płynące z realizacji i ewaluacji poprzedniego programu na lata 2014-2017, a także zmianę systemu ochrony zabytków wprowadzoną ustawą z 22 czerwca 2017 r. Głównym celem obecnego programu jest „Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”, który będzie realizowany przez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania. Pierwszym celem jest optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, realizowana poprzez wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym i centralnym. Drugim celem jest wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami poprzez merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami oraz podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego. Trzecim zaś celem jest budowa świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego realizowana poprzez upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości oraz tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Podmiotem wiodącym realizującym program jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Ponadto program realizują wojewódzcy konserwatorzy zabytków, dyrektorzy urzędów morskich, Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku oraz inne podmioty w zależności od potrzeb.

2.2.2. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Sejmik Województwa Wielkopolskiego i uchwałą nr XVI/287/20 z dnia 27 stycznia 2020 r. przyjął **Strategię rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku** – dokument, który jest mapą drogową działań Samorządu na najbliższą dekadę. W Strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany modelem funkcjonalnym. Ma on przyczynić się do zrównoważonego rozwoju naszego województwa i opowiadać na zidentyfikowane wyzwania, które stoją przed Wielkopolską w najbliższym czasie. Został on tak zaprojektowany aby zapewnić społecznie, gospodarczo i terytorialnie zrównoważony rozwój naszego województwa. Dzięki niemu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich obszarów województwa. Dokument podkreśla wielkopolską świadomość dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego regionu jako kolebki państwowości polskiej oraz regionu zasłużonego w walce o niepodległość i suwerenność kraju. Wielkopolska to region o silnej identyfikacji regionalnej, poszanowaniu tradycji i kultywowaniu najlepszych wartości pokoleń. W Wielkopolsce dba się o środowisko przyrodnicze i ład przestrzenny. Dziedzictwo kulturowe jest ważnym elementem wzmacniającym atrakcyjność turystyczną regionu. W strategii jako misja samorządu wojewódzkiego wskazane jest umacnianie krajowej i europejskiej pozycji Wielkopolski, rozwój potencjału społecznego i gospodarczego, podnoszenie poziomu życia mieszkańców oraz dbanie o środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych i przyszłych pokoleń w myśl zasad zrównoważonego rozwoju.

W drugi cel strategiczny rozwój społeczny Wielkopolski oparty jest na zasobach materialnych i niematerialnych regionu. W jednym z pakietów działań wyróżnia się dziedzictwo kulturowe Wielkopolski.

Dla zachowania tradycji i tożsamości kulturowej mieszkańców, odbudowy i utrzymania materialnego dorobku kultury i dziedzictwa regionu, ale także dla zwiększenia udziału mieszkańców w kulturze, wzmocnienia atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa niezbędne jest wsparcie inwestycji w obszarze kultury. Spośród zidentyfikowanych w tym zakresie potrzeb wymienia się m.in.:

- Rozwój i promocję produktów turystyki kulturowej w Wielkopolsce ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego. Celem projektu jest zachowanie, ochrona, promowanie i dalszy rozwój znaczącego potencjału turystyki kulturowej Wielkopolski, opartej głównie na szczególnej roli regionu w historii Polski, w tym szlaków turystyki kulturowej, zwłaszcza Szlaku Piastowskiego ze względu na jego rangę i znaczenie historyczne.

2.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

W dniu 25 marca 2019 r. uchwałą Nr VI/70/19, Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwalił **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania**.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jest najważniejszym dokumentem Samorządu Województwa Wielkopolskiego określającym politykę przestrzenną w granicach administracyjnych regionu, w tym dla miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego. Plan określa model rozwoju przestrzennego, cele polityki przestrzennej i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa oraz rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, a także zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych.

Plan zagospodarowania przestrzennego szczególnie uwagę zwraca na zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu. Jednym z zakresów rzeczowych planu jest system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Efektem wielowiekowej historii rozwoju osadniczego Wielkopolski są licznie zachowane zabytki w postaci dzieł architektury, reprezentujących wszystkie style, całych założeń przestrzennych miast i wsi, zabytków ruchomych, dóbr kultury współczesnej, a także dziedzictwa niematerialnego.

Określone zostały także zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego. Zachowanie wartości kulturowych województwa, oprócz działań ochronnych, wymaga także eliminacji zjawisk zagrażających zachowaniu i utrudniających dostępność dziedzictwa kulturowego (zabytków nieruchomych, w tym archeologicznych, ruchomych i niematerialnych), do których należą m.in.:

- a) intensywne procesy suburbanizacji w otoczeniu dużych i średnich miast – wyludnianie się centrów miast, a w konsekwencji ich degradacja przestrzenna i społeczno-gospodarcza;
- b) zainwestowanie przestrzeni na terenach otwartych oraz obszarów atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo;
- c) konflikty przestrzenne wynikające z przebiegu szlaków transportowych – brak obwodnic drogowych dla miejscowości o zachowanych historycznych układach przestrzennych wpisanych do rejestru zabytków – przez historyczne centra 32 miejscowości przebiegają drogi krajowe, przez 40 – drogi wojewódzkie, a przez 38 – drogi powiatowe;
- d) konflikty przestrzenne wynikające z potrzeb rozwoju naziemnych sieci infrastruktury technicznej, w tym instalacji do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych,
- e) zagrożenia wynikające z lokowania w sąsiedztwie zabytków obiektów niedostosowanych do skali otoczenia, często stwarzających kolizję widokową w obszarach stanowiących przedpola ekspozycji dla obiektów cennych kulturowo oraz wynikające z nieodpowiedniej dbałości o estetykę nowych obiektów niedostosowaną do wartości przestrzeni, w której są realizowane,
- f) konflikty wynikające z prowadzonej działalności gospodarczej rolniczej i wydobywczej oraz wynikające z przeprowadzanych inwestycji budowlanych m.in. budowy nowych szlaków komunikacyjnych, linii energetycznych, zbiorników wodnych czy budownictwa w ujęciu ogólnym, wymagających prac ziemnych, zagrażające przede wszystkim zabytkom archeologicznym – ok. 68% stanowisk archeologicznych jest zagrożona w wyniku działalności rolniczej, tzw. głęboką orką, 1% w wyniku wydobywania kruszyw, 20% stanowisk – w wyniku działalności inwestycyjnej. Wśród zagrożeń dla zachowania dziedzictwa niematerialnego wymienić należy zjawiska związane z globalizacją, migracjami, postępującymi procesami urbanizacji i industrializacji, zanik przekazu międzypokoleniowego czy nadmierny ruch turystyczny.

Pośród działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego dla poszczególnych typów krajobrazów kulturowych wskazano poszczególne zadania takie jak np.:

- dla stref wysokiej intensywności procesów osadniczych – zapewnienie skoordynowanego rozwoju oraz integracji funkcjonalno-przestrzennej poprzez:
 - ochronę terenów cennych przyrodniczo i kulturowo – zachowanie istniejących terenów leśnych, łąk i pastwisk oraz terenów rolniczych o najwyższej przydatności dla celów produkcji rolnej, a także urządzenie i wyznaczenie nowych terenów zieleni publicznej oraz zachowanie i rewitalizacja obszarów i obiektów zabytkowych;
- dla stref średniej intensywności procesów osadniczych – zapewnienie równowagi pomiędzy potrzebami rozwoju i ochrony rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej oraz integracji funkcjonalno-przestrzennej poprzez:

- ochronę terenów cennych przyrodniczo i kulturowo – zachowanie istniejących terenów leśnych, łąk i pąstewisk oraz terenów rolniczych o najwyższej przydatności dla celów produkcji rolnej, a także urządzanie i wyznaczanie nowych terenów zieleni publicznej oraz zachowanie i rewitalizacja obszarów i obiektów zabytkowych
- w zakresie ochrony różnorodności biologicznej:
 - zachowanie, odtwarzanie i wzbogacanie sieci zieleni przydrożnej, w tym zabytkowych alei, stanowiących antropogeniczne korytarze ekologiczne i ważny element systemu ochrony krajobrazu;

Ważnym elementem jest wzmacnianie tożsamości narodowej i regionalnej poprzez działania ukierunkowane na osiągnięcie optymalnego stanu dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polegać one będą na ochronie istniejących zasobów materialnych i duchowych oraz kreowaniu nowych jakości w obrębie poszczególnych dziedzin kulturowych, a zwłaszcza tworzeniu nowej jakości przestrzeni.

Wskazano m.in. następujące obiekty zabytkowe oraz obszary o najwyższych walorach środowiska kulturowego i przyrodniczego, wymagające zachowania i wzmocnienia działań ochronnych:

- charakterystyczne dla regionu obiekty: – założenia rezydencjonalne wraz z parkami (*park w Miłosławiu został wymieniony wśród 10 najcenniejszych parków Wielkopolski – przyp. autora*), – założenia folwarczne, – obiekty sakralne – kościoły katolickie i poewangelickie, synagogi, – cmentarze, – obiekty obronne – obiekty techniczne (przemysłowe, dworcowe, gospodarcze, stopnie wodne, młyny wodne, zabytkowe wiatraki), – obiekty użyteczności publicznej, – dobra kultury współczesnej, – miejsca pamięci narodowej, w tym w szczególności pomniki, cmentarze, obozy jenieckie, miejsca bitew historycznych wraz z ich otoczeniem, – obiekty związane z kulturą religijną w tym miejsca kultu i sanktuaria;
- historyczne układy przestrzenne miast i wsi oraz inne założenia kompozycyjne wraz z nawarstwieniami kulturowymi: pozostałe układy urbanistyczne miast i układy ruralistyczne wsi ujęte w rejestrze zabytków,

Elementem wspomagającym poznanie dziedzictwa kulturowego są zróżnicowane formy turystyki i rekreacji. Na obszarze województwa wielkopolskiego wskazuje się następujące obszary wizerunkowe dla rozwoju zróżnicowanych form turystyki o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym, w tym przebiegające przez gminę Miłosław: Droga Świętego Jakuba, Szlak Adama Mickiewicza, Szlak Wiosny Ludów.

2.2.4. Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim

Przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 25 kwietnia 2016 r. **Strategia rozwoju turystyki w województwie wielkopolskim do 2020 roku** (Uchwała Nr XVIII/481/16), wśród priorytetów i celów rozwoju turystyki w województwie wskazuje główne pola strategiczne, w których generują i kumulują się procesy rozwojowe i działalność w dziedzinie turystyki. Pola te stanowią główne obszary wieloletnich i docelowych działań zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce wielkopolskiej. Do priorytetów rozwojowych zaliczono rozwój walorów turystycznych. Celem strategicznym jest tu podnoszenie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez lepszą ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych i przyrodniczych.

Opieka nad zabytkami wyłania się w dwóch celach operacyjnych:

1. Cel operacyjny I.5.1. **Wzrost atrakcyjności produktów turystyki wiejskiej.**

Współcześni turyści oczekują nie tylko wysokiej jakości usług, ale również indywidualnie dopasowanej oferty, która odpowiadać będzie na ich potrzeby i oczekiwania. Charakterystyczne jest przy tym poszukiwanie autentyczności i regionalizmu oraz nastawienie na poznawanie miejscowych zwyczajów. Niezbędnym warunkiem rozwoju turystyki wiejskiej jest wzrost jej atrakcyjności poprzez rozwój specjalistycznej i konkurencyjnej oferty, wykorzystującej zwyczaje, tradycje i kulturę wielkopolskiej wsi.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- 1) Wspieranie budowy i rozbudowy obiektów turystyki wiejskiej, w szczególności adaptacji obiektów zabytkowych na cele turystyczne (np. izby pamięci, skanseny).
- 2) Wspieranie produktów specjalistycznych i konkurencyjnych, kładących nacisk na autentyczność, lokalność oraz kulturę (lokalne tradycje i zwyczaje), w tym tzw. „wiosek tematycznych”.
- 3) Wspieranie imprez i wydarzeń promujących lokalną kulturę – tradycje i zwyczaje wielkopolskiej wsi oraz kuchnię regionalną.
- 4) Wspieranie projektów związanych z poprawą estetyki wielkopolskiej wsi i obiektów turystyki wiejskiej.

2. Cel operacyjny IV.2.2. Wsparcie inwestycji w infrastrukturę noclegową na obszarach o dużej atrakcyjności i niedostatecznym zagospodarowaniu turystycznym

Dla realizacji celu konieczne są następujące kierunki działań:

- 1) Wsparcie inwestycji związanych z adaptacją obiektów zabytkowych (dwory, pałace, kamienice, zabudowa wiejska) na cele związane ze świadczeniem usług noclegowo-gastronomicznych.

W diagnozie turystyki w województwie wielkopolskim podkreślone zostały walory antropogeniczne Wielkopolski, będącej kolebką państwowości polskiej, na terenie której zlokalizowane są obiekty o wczesnośredniowiecznym rodowodzie (np. grodziska w Gieczu czy Grzybowie). Dzięki nim Wielkopolska należy do regionów bogatych w walory krajoznawcze.

Klasyfikacja walorów krajoznawczych

Do przeprowadzenia analizy różnicowania typologicznego walorów, przyjęto klasyfikację rzeczową zawartą w założeniach programowych i organizacyjnych Inwentaryzacji Krajoznawczej PTTK. Klasyfikacja inwentaryzacyjna obejmuje osiem typów obiektów, z czego punkty 2 – 7 dotyczą walorów kulturowych:

- 1) **Środowisko przyrodnicze** (obiekty geologiczne, krajobraz, wody powierzchniowe, formy ochrony przyrody, parki i ogrody).
- 2) **Obiekty archeologiczne** (grodziska, rezerваты, cmentarzyska, dawne miejsca produkcji, miejsca i zabytki kultowe).
- 3) **Zabytki architektury i urbanistyki** (założenia miejskie, budynki mieszkalne, pałace i dwory, obiekty i zespoły sakralne, obiekty użyteczności publicznej, obiekty obronne, budynki gospodarcze, obiekty małej architektury).
- 4) **Upamiętnione miejsca historyczne** (miejsca bitew i innych wydarzeń historycznych, cmentarze, pomniki, tablice pamiątkowe i epitafia, miejsca związane z wybitnymi ludźmi i in.).

- 5) **Zabytki techniki** (obiekty przemysłowe, rzemieślnicze, transportu i komunikacji, budowle hydrotechniczne i wiatrowe, obiekty górnictwa, zegary słoneczne i wieżowe).
- 6) **Muzea, archiwa, zbiory** (muzea i zbiory ponadregionalne, regionalne, skanseny, izby regionalne, pamięci narodowej, zbiory prywatne o wartości krajoznawczej).
- 7) **Obiekty i ośrodki kultury ludowej** (układy ruralistyczne obiekty sakralne, chałupy, zagrody, budynki gospodarcze, przemysłowe, rzemieślnicze, czynne ośrodki sztuki ludowej, folklor).
- 8) **Obiekty współczesne** (powstałe po 1945 roku), imprezy (założenia przestrzenne, obiekty użyteczności publicznej, budynki mieszkalne, tradycyjne imprezy kulturalne i in.).

2.2.5. Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami

Województwo Wielkopolskie posiada **Wielkopolski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2017-2020** wprowadzony uchwałą nr XXXVIII/901/17 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 27 listopada 2017 r. Program kontynuuje cele **Wielkopolskiego Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016**:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
2. uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków,
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki program uzupełniono także o nowe cele:

1. Poprawa stanu zabytków poprzez podjęcie działań mających na celu poprawę ich zachowania.
2. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
3. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych i turystycznych.
4. Włączanie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego Wielkopolski do działań edukacyjnych.
5. Prowadzenie planowych działań wspierających dziedzictwo niematerialne.
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
7. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

2.2.6. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego na lata 2018-2021

Głównym dokumentem o zasięgu powiatowym dotyczącym opieki nad zabytkami jest **Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego na lata 2018-2021** przyjęty przez Radę Powiatu we Wrześni Uchwałą nr 302 / XLVII / 2018 z dnia 12 września 2018 r. Jest to dokument o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w powiecie. Nie stanowi aktu prawa miejscowego, lecz jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program finansowany jest ze środków pochodzących z budżetu powiatu wrzesińskiego, funduszy zewnętrznych i innych.

2.2.7. Strategia rozwoju powiatu wrzesińskiego na lata 2014-2020

Rada Powiatu we Wrześni uchwałą nr 36/VI/2015 z dnia 21 maja 2015 r. przyjęła „Strategię rozwoju powiatu wrzesińskiego na lata 2014 - 2020”, zaś uchwałą nr 118/XIX/2016 z dnia 2 czerwca 2016 r. dokonała jej zmiany. W dokumencie jednym z celów strategicznych jest poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja przestrzeni publicznej. Kierunkami działań w tym zakresie jest:

a) Ochrona dziedzictwa kulturowego.

Celem jest ochrona dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu wrzesińskiego. Zadania powinny być realizowane zgodnie z obowiązującym *Powiatowym Programem Opieki nad Zabytkami Powiatu Wrzesińskiego*. Kierunek ten realizują m.in. Starostwo Powiatowe we Wrześni, inne samorządy, organizacje pozarządowe, parafie.

b) Wspieranie prac konserwatorskich i remontowych na obiektach zabytkowych.

Jednym z kluczowych problemów, które dotyczą opieki nad zabytkami na terenie powiatu wrzesińskiego, jest kwestia własności nieruchomości lub wyposażenia ruchomego. Z tym związane są przede wszystkim problemy dotyczące konserwacji, pozyskiwania dofinansowania, odpowiedzialności za stan techniczny oraz dostępności obiektu. Zadania dotyczące prac konserwatorskich i remontowych na obiektach zabytkowych powinny być spójne z celami powiatowego programu opieki nad zabytkami powiatu wrzesińskiego. Niezbędne jest podjęcie działań na rzecz ustalenia stosunków własnościowych, odpowiedzialności za stan obiektów, co jest istotne przy wdrażaniu wyżej wymienionego programu opieki nad zabytkami. Kierunek ten realizują m.in. Starostwo Powiatowe we Wrześni, inne samorządy, organizacje pozarządowe, właściciele obiektów zabytkowych.

c) Promowanie dziedzictwa kulturowego w tym ich oznakowanie i informacja

Celem jest efektywne promowanie dziedzictwa kulturowego z terenu powiatu wrzesińskiego. Do istotnych zadań należy m.in. odpowiednie oznakowanie oraz informacja o obiektach zabytkowych i szlakach kulturowych. Na chwilę obecną brakuje odpowiedniego oznaczenia obiektów na drogach dojazdowych do zabytków, przy nich, a także jest niewystarczająca informacja o dziedzictwie kulturowym powiatu wrzesińskiego. Kluczowym zadaniem w tym zakresie będzie utworzenie punktu informacji turystycznej, który będzie dysponował atrakcyjnym zestawem materiałów informacyjno-promocyjnych, a także będzie miał za zadanie informować zainteresowanych o szlakach turystycznych i zabytkach powiatu. Kierunek ten realizują m.in. Starostwo Powiatowe we Wrześni, inne samorządy, organizacje pozarządowe.

Strategia rozwoju powiatu wrzesińskiego zauważa, że powiat wrzesiński posiada wiele cennych kulturowo zabytków architektury sakralnej oraz dworskiej, a także założen ogrodowych, parków oraz obiektów ruchomych. Sprawą problemową są kwestie własności obiektów zabytkowych. W wyniku tego powstają trudności związane z konserwacją, pozyskiwaniem dofinansowania, odpowiedzialnością za stan techniczny oraz dostępnością obiektów. Powiat wrzesiński realizuje cele związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na podstawie opracowanego powiatowego programu opieki nad zabytkami. Należy zauważyć, że cenne zabytki nieruchome znajdują się także w gminie Miłosław.

Do zadań związanych z opieką nad zabytkami w ramach strategii należy:

- 1) Realizacja powiatowego programu opieki nad zabytkami oraz prowadzenie prac konserwatorskich,
- 2) Publikacja materiałów promocyjnych i informacyjnych,
- 3) Utworzenie Powiatowej Informacji Turystycznej.

2.2.8. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wrzesińskiego na lata 2017-2020 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2021-2024

Dokumentem o zasięgu powiatowym, gdzie zwraca się także uwagę na zabytki, a zwłaszcza na zabytkowe parki jest **Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wrzesińskiego na lata 2017-2020 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2021-2024** przyjęty przez Radę Powiatu Wrzesińskiego uchwałą nr 253/XXXIX/2017 z dnia 28.12.2017 r. W programie przy ochronie środowiska naturalnego pod względem opieki nad zabytkami ujęto następujące zagadnienia:

- 1) Na przygotowanych mapach zagrożenia powodziowego zaznaczono m.in. obszary i obiekty zabytkowe,
- 2) Jedną z zasad zagospodarowania Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego jest ochrona licznych stanowisk archeologicznych oraz zachowanych wysokiej klasy zabytków,
- 3) W zachowaniu różnorodności krajobrazu przyrodniczego ważna jest ochrona krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, w tym zabytkowych parków i ogrodów,
- 4) W priorytecie ochrony atmosfery ujęte zostało wsparcie programów ochrony powietrza m.in. w obiektach zabytkowych.

2.2.9. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Powiatu Wrzesińskiego

W 2020 r. Starosta Wrzesiński wprowadził **Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Powiatu Wrzesińskiego**. Plan dotyczy przygotowania ochrony zabytków będących własnością powiatu wrzesińskiego do ewentualnych sytuacji zagrożenia oraz sytuacji kryzysowych.

2.2.10. Plan urządzenia lasów Nadleśnictwa Jarocin

Na wartość dziedzictwa kulturowego i zabytków szczególnie zwróciła uwagę Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Poznaniu. W 2009 r. wprowadziła ona plany urządzenia lasów dla nadleśnictwa Jarocin - „*Plan urządzenia lasu Nadleśnictwa Jarocin, na okres od 1 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2018 r.*”. Plan ma na celu m. in.: pełniejsze zinwentaryzowanie i zobrazowanie bogactwa zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem zabytków kultury materialnej, analizę zadań z zakresu ochrony tych zasobów oraz metod ich ochrony w tym również ograniczenia negatywnego wpływu wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń. W planach Nadleśnictwa Jarocin, odnośnie obszarów gminy Miłosław wykazano następujące zabytki a znajdujące się pod administracją nadleśnictwa:

- park w Czeszewie - w oddziale 166k, zajmuje powierzchnię 0,26 ha; rosną tam m.in. okazałe 160 letnie dęby oraz 140 letni wiąz,
- średniowieczne grodzisko stożkowate, położone po wschodniej stronie starorzecza Warty, w oddziale 177a, dobrze zachowane z przełomu X/XI w. zwane *Szwedzkim Szańcem*, o średnicy u dołu 47 m, u góry 14-18 m i wysokości 3 m, na terenie rezerwatu przyrody *Czeszewski Las*. Nr rejestru WKZ 51/Wlkp/C;
- zabytkowy budynek dworu z końca XIX w. – obecnie Ośrodek Edukacji Leśnej Centrum Zarządzania Łęgami; podczas zaborów budynek służył jako skład soli na Warcie, następnie siedziba dawnego Nadleśnictwa Państwowego Czeszewo w Czeszewie; budynek murowany, z drewnianą, dwukondygnacyjną werandą i ażurową, również drewnianą dekoracją okapów, oddział 166b leśnictwo Czeszewo. Nr rejestru WKZ 2206/A z 15 maja 1991 roku.

3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY MIŁOSŁAW

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy

Najcenniejsze zgrupowania zabytków nieruchomych znajdują się historycznym układzie urbanistycznym miasta Miłosław. Sam układ urbanistyczny miasta wpisany został do rejestru zabytków 30.09.1993 r. pod nr 2278/A. Śródmieście rozłożone jest na jednym ze wzgórz tzw. Ozu Wrzesińskiego (Miłosławskiego). Układ zabudowy rozplanowany jest po obu stronach wzniesienia. Doliny u stóp wzniesienia zajmują podmokłe tereny i stawy rybne. Rynną północną płynie struga Szywra (Miłosławka). Centrum układu stanowi trapezowaty rynek. Swoją kształt plac uzyskał w wyniku częściowego zabudowywania dawnego długiego i wąskiego miejsca targowego, sięgającego kościoła parafialnego św. Jakuba z 1620 r. stojącego na szczycie ozu. Zabudowa rynku zwarta, przeważnie piętrowa, w układzie kalenicowym. Najstarsze budynki mieszkalne pochodzą z I poł. XIX w. Poza układem urbanistycznym wartości zabytkowe posiadają także kościół i klasztor popiliński w Biechowie, kościół i dawna oberża w Czeszewie, parki w zespołach dworskich lub folwarcznych oraz cmentarze a także zabytki archeologiczne (grodziska, cmentarzyska).

3.2. Zabytki nieruchome

Zabytkiem nieruchomym jest nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości, które są dziełem człowieka lub są związane z jego działalnością. Zabytkiem nieruchomym są także nieruchome zabytki archeologiczne, będące pozostałością (powierzchniową, podziemną lub podwodną) egzystencji człowieka. Kodeks Cywilny (Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny - Dz.U. 2019, poz. 1145) nieruchomości dzieli na trzy rodzaje: 1. gruntowe stanowiące część powierzchni ziemi, 2. budynkowe trwale związane z gruntem, 3. lokalowe będące częścią budynku. Zabytkiem nieruchomym może być wybrana część lub całość nieruchomości. Oprócz budynków lub budowli zabytki nieruchome to także miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych ludzi lub instytucji. W ustawie wymienione są także krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, budownictwo obronne, obiekty techniki, cmentarze i parki. Ze względu na posiadane wartości historyczne, artystyczne lub naukowe w interesie społecznym jest zachowanie zabytków poprzez otoczenie ich ochroną i opieką.

Najcenniejsze zabytki wpisuje się do rejestru zabytków prowadzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9, pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9).

3.2.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Ewidencja zabytków nieruchomych z terenu gminy Miłosław wpisanych do rejestru zabytków

źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa – Rejestr Zabytków Województwa Wielkopolskiego,

dostęp 20 sierpnia 2020 r.¹ ustalenia adresów oraz uzupełnienia – S. Mazurkiewicz

Lp.	Miejscowość	Adres/miejsce	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
1.	Biechowo	Biechowo 12	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. NARODZENIA NMP w zespole klasztornym filipinów	I. 1734-50	2463/A z 4.03.1933
2.	Biechowo	Biechowo 12	KLASZTOR, ob. plebania w zespole klasztornym filipinów	I. 1725-65	416/A z 28.11.1968
3.	Biechowo	Biechowo 12	OGRÓD KLASZTORNY w zespole klasztornym filipinów	XVIII w.	1982/A z 7.12.1984
4.	Bugaj	Bugaj, b. nr.	ZAMECZEK MYŚLIWSKI „BAŻANTARNIA”	poł. XIX w.	253/A z 17.09.1968
5.	Bugaj	Bugaj 10	FOLWARK „NA BUGAJU”	1 poł. XIX w.	963/A z 5.03.1970
6.	Bugaj	Bugaj 10	KUŹNIA	1 poł. XIX w.	1922/A z 9.12.1983
7.	Bugaj - Bagatelka	Bagatelka nr 4 i nr 6	BUDYNEK dawnego NADLEŚNICTWA	1849 r.	1916/A z 1.12.1983
8.	Czeszewo	Czeszewo, b. nr.	kościół parafialny pw. św. Mikołaja, drewniany	1792 r.	2464 z 14.03.1933
9.	Czeszewo	ul. Miłosławska 22	dawna KARCZMA	XVIII w.	959/A z 5.03.1970
10.	Czeszewo	ul. Szkolna 29	LEŚNICZÓWKA	k. XIX w.	2206/A z 15.05.1991
11.	Mikuszewo	Mikuszewo 23	PAŁAC w zespole pałacowym	k. XIX w.	2208/A z 24.06.1991
12.	Mikuszewo	Mikuszewo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	k. XIX w.	1979/A z 14.12.1984
13.	Miłosław	śródmieście	ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE	XIV-XIX w.	2278/A z 0.09.1993
14.	Miłosław	ul. Kościelna 9	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. JAKUBA AP.	1620 r., 1845 r.	954/A z 5.03.1970
15.	Miłosław	ul. Zamkowa 22 (w dokumentacji WUOZ ul. Zamkowa 21)	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, obecnie Powiatowa Scena Kultury „Zamkowa”	I. 1874-1875	1923/A z 29.12.1983
16.	Miłosław	ul. Poznańska 1 a	PAŁAC w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994
17.	Miłosław	obręb geodezyjny Bugaj	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994
18.	Miłosław/Bugaj	Bugaj 2	OFICyna w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	1738/A z 2.12.1975
19.	Miłosław	ul. Zamkowa 13	SZKOŁA LUDOWA	poł. XIX w.	1105/A z 6.05.1970
20.	Miłosław	ul. Zamkowa 20	DOM	1868 r.	1915/A z 1.12.1983
21.	Miłosław	pl. Wiosny Ludów 14	DOM	1851 r.	1914/A z 1.12.1983
22.	Miłosław	pl. Wiosny Ludów 24	DOM „BAZAR”	pocz. XX w.	1924/A z 29.12.1983
23.	Miłosław	ul. Wrzesińska 24	DOM	ok. 1887 r.	2222/A z 2.01.1992
24.	Nowa Wieś Podgórna	Nowa Wieś Podgórna	DWÓR MYŚLIWSKI (piwnice)	pocz. XIX w.	955/A z 5.03.1970

¹ Rejestr zabytków prowadzi Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków - Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków. Zbiór posiadanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID) dokumentów może być niekompletny, dlatego możliwe są rozbieżności pomiędzy publikowanym wykazem danych, a stanem rzeczywistym. NID dokłada wszelkich starań aby wdrożyć procedury pozwalające na bieżącą aktualizację repozytorium cyfrowego decyzji administracyjnych dotyczących rejestru zabytków. Ze względu na ewolucję przepisów prawnych związanych z ochroną zabytków trwającą od 1918 r. (dekret Rady Regencyjnej o opiece nad zabytkami sztuki i kultury) oraz zmieniające się zasady prowadzenia rejestru i postrzegania wartości obiektów zabytkowych zasób jest niejednorodny, a informacje tworzone na jego podstawie mogą wymagać aktualizacji. W miarę możliwości autor Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław informuje o rozbieżnościach w dokumentacji oraz wskazuje stan faktyczny.

3.2.2. Pozostałe zabytki nieruchome niewpisane do rejestru zabytków

Obiekty zabytkowe zarówno te wpisane do rejestru zabytków jak i pozostałe ujmowane są w wojewódzkiej ewidencji zabytków jak i w gminnych ewidencjach zabytków. Gminna ewidencja zabytków jest podstawą do stworzenia gminnego programu opieki nad zabytkami. Gminna ewidencja zabytków prowadzona jest przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - Dz. U. 2020, poz. 282 ze zmianami). W gminnej ewidencji zabytków ujęte są zabytki nieruchome tj.: budynki, układy urbanistyczne, zespoły budowlane i zabytki archeologiczne. Stosownie do art. 22 ust 5 ww. ustawy: *W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru, 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.* Gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego. Ujęcie obiektu w gminnej ewidencji zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku jaką jest wpis do rejestru zabytków. Jakkolwiek dla obiektu uwzględnionego w gminnej ewidencji zabytków istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno – budowlany z organem decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. Dz.U. z 2020 r. poz. 293ze zmianami) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (ustawa z dnia 7 lipca 1994 r., art. 39 ust. 3 Prawa budowlanego Dz.U. z 2020 r. poz. 1333).

Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Miłosław

źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Miłosław, karty adresowe GEZ zał. 2009 r.

L.p.	Miejscowość	Obiekt główny	Elementy składowe	Uwagi
1.	Bagatelka	Zespół leśniczówki	a) leśniczówka, mur., ok. poł. XIX w.; b) 2 budynki gospodarcze (połączone), mur., 2 poł. XIX w.	
2.	Białe Piątkowo	Zespół folwarczny	a) stajnia i obora, mur., 1878 r., b) obora, późn. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX w., c) chlewnia, późn. kurnik, mur., k. XIX w., d) stodoła, późn. stodoła i owczarnia, mur., 4 ćw. XIX w., e) spichlerz, , mur., 4 ćw. XIX w., f) 2 dwojaki, ob. domy, mur., 2 poł. XIX w., g) czworak, ob. dom, mur., 4 ćw. XIX w., h) ośmiorak, ob. dom, mur., 4 ćw. XIX w.	
3.	Białe Piątkowo	Dom nr 15, mur., 1935 r.		
4.	Białe Piątkowo	Dom nr 16, mur., 1910 r.		
5.	Białe Piątkowo	Dom nr 18, mur., 2 dek. XX w.		
6.	Białe Piątkowo	Dom nr 31, mur., k. XIX w.		
7.	Biechowo	Zespół klasztorny Filipinów, ob. paulinów	a) kościół parafialny p.w. Narodzenia NMP, mur., 1734 - 1750, dokończony ok. 1765 r., wieże po 1777 r., hełmy wież XIX w. b) klasztor, ob. plebania, mur., 1734 - 1750, c) ogrodzenie z bramą, mur. i mur.-żel., k. XVIII w., d) ogród, k. XVIII i XX w.	
8.	Biechowo	Szkoła, mur., XIX/XX w.		
9.	Biechowo	Zespół folwarczny (dawne gospodarstwo klasztorne)	a) stajnia i chlewnia, mur., lata 20 XX w., b) obora, ob. magazyn, mur., 4 ćw. XIX w., c) dwojak, ob. dom nr 16, mur., 1923 r., d) czworak, ob. dom nr 22, mur., 4 ćw. XIX w., e) dom, ob. dom nr 37, mur., XIX/XX w.	
10.	Biechowo	Dom z częścią gospodarczą nr 2, mur., 1893 r.		
11.	Bugaj	Zespół zameczku myśliwskiego	a) zameczek,	

		Mielżyńskich tzw. bażantarnia, mur., ok. poł. XIX w.	b) most arkadowy z amboną myśliwską c) budynek gospodarczy, d) mur obronny ze strzelnicami; proj. S. Mielżyński	
12.	Bugaj	Zespół folwarczny „Na Bugaju”	a) rządówka, mur., 2 poł. XIX w., b) stajnia, mur., 4 ćw. XIX w., c) stodoła, mur., 2 poł. XIX w., d) spichlerz, mur., 2 poł. XIX w., e) kuźnia, mur., ok. poł. XIX w., f) gorzelnia, mur., 2 poł. XIX w., g) browar, ob. młyn, mur., k. XIX w., h) dom ogrodnika, mur., ok. poł. XIX w., i) szklarnia, mur., k. XIX w., j) ogrodzenie z 3 bramami, mur., ok. poł. XIX - k. XIX w., k) 8 czworaków, ob. domów, mur., ok. poł. XIX w., proj. S. Mielżyński, l) ośmiorak, mur., 4 ćw. XIX w., m) szkoła, późn. przedszkole, mur., XIX/XX w.	
13.	Chlebowo	Szkoła, mur., pocz. XX w.		
14.	Wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków obiekt Chlebowo, zagroda nr 28, dom, drewn., pocz. XX w., obora, mur., 1 ćw. XX w. – Zarządzenie Nr 2/2017 Burmistrza Gminy Miłosław z 20 stycznia 2017 r.			
15.	Chlebowo	Dom nr 22, mur., 4 ćw. XIX w.		
16.	Chrustowo	Pozostałości zespołu folwarcznego	a) stajnia i chlewnia, ob. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX, b) ośmiorak, mur., 4 ćw. XIX w.	
17.	Czeszewo	Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Mikołaja	a) kościół, drewn., 1792 r., b) dzwonnica, drewn., 1792 r. (?), c) plebania, mur., 1903 r.	
18.	Czeszewo	Dom parafialny, mur., 1931 r. ul. Szkolna 7		
19.	Czeszewo	Szkoła, mur., 1 dek. XX w. ul. Szkolna 27		
20.	Czeszewo	Karczma, szach., k. XVIII w. (?), ul. Miłosławska 22		
21.	Czeszewo	Zespół folwarczny ul. Szkolna 29	a) rządówka, mur., 4 ćw. XIX w., b) dwojak, ob. dom nr 9, mur., 1 dek. XX w., c) stodoła, mur., 4 ćw. XIX w., d) magazyn, mur., 4 ćw. XIX w.	
22.	Czeszewo	Dom (dawn. nr 39), mur. 1932 ul. Leśna 17		
23.	Czeszewo	Dom (dawn. nr 46), mur. 1931(2) r., ul. Leśna 41		
24.	Czeszewo	Dom (dawn. nr 66), szach., 1 ćw. XX w., ul. Leśna 105		
25.	Czeszewo	Dom (dawn. nr 82), mur. 1901 r. ul. Leśna (obok nr 50)		
26.	Czeszewo	Dom (dawn. nr 83), glin. (oszałowany), 3 ćw. XIX w., ul. Miłosławska 11		
27.	Czeszewo	Dom (dawn. nr 86), szach., 3 ćw. XIX w., ul. Słoneczna 14		
28.	Czeszewo	Dom (dawn. nr 115), mur., pocz. XX w., ul. Słoneczna 20		
29.	Czeszewo	Dom (dawn. nr 142), mur., 1904 r., ul. Słoneczna 58		
30.	Czeszewo	Dom, mur., lata 20-30 XX w. ul. Słoneczna 24		
31.	Czeszewo-Budy	Zespół folwarczny	a) rządówka, mur., k. XIX w., b) obora, mur., 1 ćw. XX w., c) chlewnia, mur., 4 ćw. XIX w., d) olejarnia, ob. skład, szach., 4 ćw. XIX w.	
32.	Franulka	Pozostałości zespołu folwarcznego	a) obora, późn. owczarnia, mur., 4 ćw. XIX w., przedłużona po 1945 r., b) stodoła, późn. owczarnia, mur., 1877 r.	
33.	Gorzyce	Zespół szkoły, ob. zagroda nr 12	a) szkoła, mur. pocz. XX w.,	

			b) stodoła, szach., pocz. XX w., c) budynek gospodarczy, mur. pocz. XX w.	
34.	Gorzyce	Zespół dworski	a) dwór, mur., 4 ćw. XIX w., b) park krajobrazowy, 4 ćw. XIX w., c) kuźnia, mur., 4 ćw. XIX w., d) czworak, mur., 2 poł. XIX w., e) sześciórak, mur., 4 ćw. XIX w. Wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków obiekty: obora, ob. stodoła i magazyn, mur., k. XIX w., stodoła, mur., 4 ćw. XIX w., - Zarządzenie Nr 45/2018 Burmistrza Gminy Miłosław z 17 lipca 2017 r.	
35.	Gorzyce	Dom nr 5, mur., lata 20 XX w.		
36.	Kębłowo	Szkoła, mur., 2 dek. XX w.		
37.	Kębłowo	Zespół folwarczny	a) rządcówka, mur., XIX/XX w., b) obora, mur., k. XIX w., c) stodoła, mur., k. XIX w., d) czworak, mur., 2 poł. XIX w., e) sześciórak, mur., 4 ćw. XIX w.	
38.	Kozubiec	Pozostałości zespołu folwarchnego	a) spichlerz, mur., 1 ćw. XX w., b) 2 czworaki, ob. domy, mur., 2 poł. XIX w., c) ośmiorak, ob. dom, mur., k. XIX w.	
39.	Książno	Szkoła, mur., pocz. XX w.		
40.	Książno	Skład kolonialny, mur., pocz. XX w.		
41.	Książno	Dom nr 24, mur., 1910 r.		
42.	Książno	Dom nr 6, mur., pocz. XX w.		
43.	Książno	Dom z cz. gospodarczą nr 13a, mur., 4 ćw. XIX w.		
44.	Książno	Dom z cz. gospodarczą nr 25, mur., 2 dek. XX w.		
45.	Książno	Dom nr 29, mur., 1910 r.		
46.	Książno	Dom nr 32, mur., 2 dek. XX w.		
47.	Lipie	Zespół folwarczny	a) chlewnia i magazyn, mur., 4. ćw. XIX w., b) dwór-gorzelnia, ob. biuro, mur., XIX/XX w., przebud. pocz. XX w., c) czworak, mur., 4. ćw. XIX w., d) ośmiorak, ob. dom, mur., 1. dek. XX w.	
48.	Mikuszewo	Zespół szkoły	a) szkoła, ob. dom nr 46, mur., pocz. XX w., b) stodoła, mur., XIX/XX w.	
49.	Mikuszewo	Zespół zajazdu "Na rozdrożu"	a) zajazd, mur., 4. ćw. XIX, b) stodoła, szach. - mur., 4 ćw. XIX w.	
50.	Mikuszewo	Zespół dworsko – folwarczny	a) dwór, mur., ok. 1890 r., b) rządcówka, ob. dom, mur., k. XIX w., c) owczarnia, mur., 4. ćw. XIX w., d) obora, późn. dom z częścią gospodarczą, mur., 4. ćw. XIX w., e) owczarnia, ob. dom z częścią gospodarczą, mur., 4. ćw. XIX w., f) stajnia, ob. dom nr 20, mur., 4. ćw. XIX w., g) stodoła i obora, szach., 4 ćw. XIX w., h) park krajobrazowy, k. XIX w., i) kolonia mieszkalna: ob. domy, mur., 4. ćw. XIX w. Wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków obiekt: dom pracowników gorzelni, ob. dom, mur., k. XIX w., - Zarządzenie Nr 28/2017 Burmistrza Gminy Miłosław z 27 czerwca 2-17 r.	
51.	Mikuszewo	Zagroda nr 25	a) dom mur., 1909, b) obora, mur. 1 dek. XX w.	
52.	Mikuszewo	Zagroda nr 36	a) dom, mur., pocz. XX w., b) budynek gospodarczy, mur. - drewn., pocz. XX w.	

53.	Mikuszewo	Dom nr 4, mur., 1908 r.		
54.	Mikuszewo	Dom nr 26, mur., 1914 r.		
55.	Mikuszewo	Dom nr 31, mur., 1 dek. XX w.		
56.	Mikuszewo	Dom nr 45, mur., 1 dek. XX w.		
57.	Mikuszewo	Dom, ob. poczta, mur., 4 ćw. XIX w.		
58.	Mikuszewo	Stodoła, mur., 1 dek. XX w.		
59.	Splawik k. Mikuszewa	Zespół leśniczówki	leśniczówka, mur., pocz. XX w., stodoła, mur., lata 20 XX w.	
60.	Miłosław	Układ urbanistyczny poł. XV - k. XIX w.		
61.	Miłosław	Zespół kościoła parafialnego pw. św. Jakuba	a) kościół (pierwotnie luterński), mur., ok. 1620 r., b) dzwonnica, mur., ok. 1850 r., proj. S. Mielżyński (?), c) ogrodzenie, mur., poł. XIX w., d) plebania, ul. Kościelna nr 8, mur., 4 ćw. XIX w., e) rzeźba św. Wawrzyńca z pomnika Kosynierów	
62.	Miłosław	Kościół Ewangelicko - Augsburski, mur., 1872 r., wieża 1879 r.		
63.	Miłosław	Kaplica cmentarna, ul. Pałczyńska, mur., 4 ćw. XIX w.		
64.	Miłosław	Magistrat (?), ob. UMG, ul. Wrzesińska, mur., 1 ćw. XX w.		
65.	Miłosław	Szkoła, ul. Zamkowa, mur., ok. poł. XIX w., proj. S. Mielżyński		
66.	Miłosław, ul. Dworcowa	Zespół dworca kolejowego, ul. Dworcowa	a) dworzec, mur., lata 80 XIX w., b) 3 domy nr 2, 4 i 6, mur., pocz. XX w., c) dom, ul. Mostowa 3, mur., pocz. XX w.	
67.	Miłosław	Remiza strażacka, późn. łaźnia miejska, ul. Wrzesińska, mur., pocz. XX w.		
68.	Miłosław, ul. Poznańska	Zespół pałacowo-parkowy, ul. Poznańska	a) pałac, pierwotnie willa zw. altaną lub kasynem, mur., lata 20 XIX w., b) oficyna, mur., ok. poł. XIX w., c) dom ogrodnika, mur., ok. poł. XIX w., d) brama, żel., XVIII w., e) ogrodzenie, mur., ok. poł. XIX i XX w., f) park krajobrazowy, przed poł. XIX w., proj. S. Mielżyński, zmodernizowany XIX/XX w.,	
69.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 1, mur., pocz. XX w.		
70.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 1a, mur., 1 ćw. XX w.		
71.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 3, mur., k. XIX w.		
72.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 4, mur., 4 ćw. XIX w.		
73.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 6, mur., pocz. XX w.		
74.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 7, mur., 4 ćw. XIX w.		
75.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 9, mur., 4 ćw. XIX w.		
76.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 10, mur., XIX/XX w.		
77.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 11, mur., 2 poł. XIX w.		
78.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 14, mur., 4 ćw. XIX w.		
79.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 15, mur., pocz. XX w.		

80.	Miłosław, ul. Dolna	Dom nr 16, mur., 4 ćw. XIX w.		
81.	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 1, mur., 3 ćw. XIX w.		
82.	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 2, mur., k. XIX w.		
83.	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 3, mur., 3 ćw. XIX w.		
84.	Miłosław, ul. Kościelna	Dom nr 6, mur., 3 ćw. XIX w.		
85.	Miłosław, ul. Kręta	Dom nr 2, mur. pocz. XX w.		
86.	Miłosław, ul. Łąkowa	Dom nr 4, mur., 1935 r.		
87.	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 4, mur., XIX/XX w.		
88.	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 5, mur., k. XIX w.		
89.	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 9, mur., 1905 r.		
90.	Miłosław, ul. Niepodległości	Dom nr 10, mur., 1 ćw. XX w.		
91.	Miłosław, ul. Pałczyńska	Dom nr 3, ob. komisariat policji, mur., pocz. XX w.		
92.	Miłosław, ul. Pałczyńska	Dom nr 6, mur., pocz. XX w.		
93.	Miłosław, ul. Poznańska	Zespół domu nr 4	a) dom, mur., 4 ćw. XIX w. b) stolarnia, mur., 4 ćw. XIX w.	
94.	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 2a, mur., 4 ćw. XIX w.		
95.	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 3, mur., 4 ćw. XIX w.		
96.	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 9, mur., lata 20 XX w.		
97.	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 13, mur., lata 30 XX w.		
98.	Miłosław, ul. Poznańska	Dom nr 14, mur., 1913 r.		
99.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 2, mur., 1911 r.		
100.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 3, mur., lata 20-30 XX w.		
101.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 5, mur., 4 ćw. XIX w.		
102.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 8, mur., 1 dek. XX w.		
103.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 9, mur., 1937 r.		
104.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 10, mur., l. 20 – 30 XX w.		
105.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 11, mur., k. XIX w.		
106.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 13, mur., 4 ćw. XIX w.		
107.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 20, mur., 1 ćw. XX w.		
108.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 22, mur., k. XIX w.		
109.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 23, mur., pocz. XX w.	pozbawiony detalu elewacji	
110.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 24, mur., lata 20 XX w.		
111.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 27, mur., 4 ćw. XIX w.		
112.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 28, mur., 4 ćw. XIX w.		

113.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 32, mur., pocz. XX w.		
114.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 43, mur., lata 40 XX w.		
115.	Miłosław, ul. Różowa	Dom nr 58, mur., lata 40 XX w.		
116.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 2, mur., k. XIX w.		
117.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 3, mur., pocz. XX w.		
118.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 4, mur., k. XIX w.		
119.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 5, mur., k. XIX w.		
120.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 6, mur., 1 ćw. XX w.		
121.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 9, mur., 1 ćw. XX w.		
122.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 10, mur., 1 ćw. XX w.		
123.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 12, mur., 1902 r.		
124.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 14, mur., pocz. XX w.		
125.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 15, mur., pocz. XX w.		
126.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 16, mur., k. XIX w.		
127.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 19, mur., pocz. XX w.		
128.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 20, mur., lata 20 XX w.		
129.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Dom nr 21, mur., pocz. XX w.		
130.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 1., mur., 1 ćw. XX w.		
131.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 3, mur., 1 ćw. XX w.		
132.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 4, mur., pocz. XX w.		
133.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 5, mur., lata 20 XX w.		
134.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 7, mur., lata 20 XX w.		
135.	Miłosław, ul. Wiewiórowskiego	Dom nr 11, mur., lata 20 XX w.		
136.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 1, mur. 1 ćw. XX w.		
137.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 3, mur., pocz. XX w.		
138.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 4, mur., 1911 r.		
139.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 6, mur., 4 ćw. XIX w.		
140.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 7, mur., lata 20 XX w.		
141.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 8, mur., 1 ćw. XX w.		
142.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 9, mur., 4 ćw. XIX w.		
143.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 10, mur., 1 ćw. XX w.		
144.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Zespół domu nr 11	a) dom, mur., 4 ćw. XIX w., b) gołębnik, mur. - szach., k. XIX w.	
145.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 12, mur., lata 20 XX w.		

146.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 14, mur., 1851 r., proj. Seweryn Mielżyński, przebud.		
147.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 15, mur., lata 30 XX w.		
148.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 16, późn. kino, mur., 4 ćw. XIX w.		
149.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 17, mur., 4 ćw. XIX w.		
150.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 18, mur., k. XIX w.		
151.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 19, mur., pocz. XX w.		
152.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 20, mur., pocz. XX w.		
153.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 21, mur., lata 20 XX w.		
154.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 22, mur., 4 ćw. XIX w.		
155.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom nr 23, mur., 4 ćw. XIX w.		
156.	Miłosław, pl. Wiosny Ludów	Dom „Bazar”, nr 24, mur., pocz. XX w.		
157.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 1, mur. pocz. XX w.		
158.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 2, mur., 1 ćw. XX w.		
159.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 4, mur., pocz. XX w.		
160.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 5, mur., pocz. XX w.		
161.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 5a, mur., pocz. XX w.		
162.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 6, mur., lata 20 XX w.		
163.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 11, mur., 1 ćw. XX w.		
164.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 14, mur., 1 ćw. XX w.		
165.	Miłosław, ul. Wrzesińska	Dom nr 21, mur., 1 ćw. XX w.		
166.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 1., mur., 1900 r.		
167.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.		
168.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 3, mur., pocz. XX w.		
169.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 4, mur., 3 ćw. XIX w.		
170.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 6, mur., 3 ćw. XX w.		
171.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 8, mur., pocz. XX w.		
172.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 10, mur., ok. poł. XIX w.		
173.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 12, mur., pocz. XX w.		
174.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 14, mur., pocz. XX w.		
175.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 15, mur., 3 ćw. XIX w.		
176.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 18, mur., 1868 r.		
177.	Miłosław, ul. Zamkowa	Dom nr 18a, mur., 4 ćw. XIX w.		
178.	Miłosław,	Dom nr 19, mur., 1894 r.		

	ul. Zamkowa			
179.	Miłosław, ul. Wrzesińska 24	Zespół Browaru Rabskiego	a) browar, mur., 1886-1887, bud. Rabski, b) 2 budynki gosp., mur., k. XIX w., c) willa, mur., 1886-1887, bud. Rabski	
180.	Miłosław, ul. Sienkiewicza	Fabryka, mur., lata 20 XX w.		
181.	Miłosław, ul. Pałczyńska	Młyn, ob. mieszalnia pasz, mur., 1 ćw. XX w.		
182.	Nowa Wieś Podgórna	Szkoła, ob. dom nr 29, mur., 4 ćw. XIX w.		
183.	Nowa Wieś Podgórna	Urząd celny, mur., XIX/XX w.		
184.	Nowa Wieś Podgórna	Zagroda nr 14	a) obora, mur., 1 ćw. XX w., b) chlew, mur., 1 ćw. XX w.	
185.	Nowa Wieś Podgórna	Dom nr 9, mur., 1895 r.		
186.	Orzechowo	Szkoła, ob. dom nr 14, mur., 1 dek. XX w.		
187.	Orzechowo	Zespół dworca kolejowego	a) dworzec, mur., ok. 1900 r., 3 domy pracownicze, mur., pocz. XX w.: b) ul. Dębińska 2, c) ul. Dworcowa 16, d) ul. Kolejowa 1	
188.	Orzechowo, ul. Dworcowa	Dom nr 4, mur., 1 ćw. XX w.		
189.	Orzechowo, ul. Klubowa	Dom nr 4, mur., 1905 r.		
190.	Orzechowo, ul. Klubowa	Dom nr 6, mur., 1 dek. XX w.		
191.	Orzechowo, ul. Krótka	Dom nr 1, mur., 1 dek. XX w.		
192.	Orzechowo, ul. Krótka	Dom nr 5., mur., 1 ćw. XX w.		
193.	Orzechowo, ul. Miłosławska	Dom nr 6, mur., 1927 r.		
194.	Orzechowo ul. Miłosławska,	Dom nr 64, mur., 1 ćw. XX w.		
195.	Orzechowo, ul. Miłosławska	Dom nr 66, mur., 1 ćw. XX w.		
196.	Orzechowo, ul. Poprzeczna	dom nr 2, mur., lata 20 XX w.		
197.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 2, mur., 1914 r.		
198.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 8, glin., pocz. XX w.		
199.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 9, szach., pocz. XX w.		
200.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 15, późn. restauracja, mur., 1 ćw. XX w.		
201.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 23, mur., 1912 r.		
202.	Wyłączono z Gminnej Ewidencji Zabytków: obiekt Orzechowo, ul. Starowiejska 28 – Zarządzenie Nr 54/2020 Burmistrza Gminy Miłosław z dnia 16 czerwca 2020 r.			
203.	Orzechowo, ul. Starowiejska	Dom nr 35, mur., 1927 r.		
204.	Orzechowo, ul. Szkolna	Dom nr 5, mur., 1914 r.		
205.	Orzechowo, ul. Szkolna	Dom nr 8, mur., 1 dek. XX w.		
206.	Orzechowo ul. Miłosławska	Zakład produkcji sklejk	a) kościół, ob. magazyn, drewn., 1925 r. b) budynek mieszkalny i administracyjny, mur., 1894 r. c) budynek kadry pracowniczej, ob. przedszkole, mur. 1935 r.	
207.	Pałczyn	2 dróżnicówki kolejowe, mur., lata 20-30 XX w.		

208.	Pałczyn	Pozostałości zespołu dworskiego	a) park krajobrazowy, k. XIX w., b) rządcówka, mur., 1916 r., c) obora, mur., 4 ćw. XIX w., d) chlewnia, mur., 4 ćw. XIX w., e) 3 sześcioraki, mur., 4 ćw. XIX w.	
209.	Pałczyn	Dom nr 29, mur., 1910 r.	Budynek został rozebrany. Nie wydawano zarządzania wyłączającego z GEZ.	
210.	Pałczyn	Dom nr 35, mur., 1911 r.		
211.	Pałczyn	Obora w zagrodzie nr 36, mur., 2 dek. XX w.		
212.	Rudki	Szkoła, mur., pocz. XX w.		
213.	Rudki	Dom nr 9, mur., 1898 r.		
214.	Rudki	Dom, mur., 2 dek. XX w.		
215.	Sarnice	Zespół leśniczówki „Sarnice”	a) leśniczówka, mur., 1 ćw. XX w., b) budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX w.	
216.	Skotniki	Dworek (?), mur., 4 ćw. XIX w.		
217.	Skotniki	Stodoła w zagrodzie, mur., 1932 r.		
218.	Skotniki	Dom nr 19, mur., 2 dek. XX w.		
219.	Skotniki	Dom nr 18, mur., 2 dek. XX w.		
220.	Skotniki	Dom z częścią gospodarczą nr 20, mur., 2 dek. XX w.		
221.	Skotniki	Dom z częścią gospodarczą nr 23, mur., 2 dek. XX w.		
222.	Skotniki	Dom nr 15, mur., 2 dek. XX w.		
223.	Szczodrzejewo	Dom nr 22, mur., 1929 r.		

Obiekty, które należy ująć w Gminnej Ewidencji Zabytków

Lp.	Miejscowość	Funkcja	Czas powstania	Użytkowanie	Właściciel	Nr rejestru zabytków
1.	Miłosław	katolicki (przykościelny)	XVII w.	zamknięty	Parafia rzymskokatolicka Miłosław	--
2.	Miłosław	ewangelicki	1780 r.	zamknięty	Parafia ewangelicko-augsburska w Poznaniu	--
3.	Miłosław	katolicki	1829 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Miłosław	--
4.	Miłosław	komunalny	II poł. XX w.	czynny	Gmina Miłosław	--
5.	Biechowo	katolicki (przykościelny)	XVIII w.	zamknięty	Parafia rzymskokatolicka Biechowo	--
6.	Biechowo	katolicki	1925 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Biechowo	--
7.	Bugaj	żydowski	XVIII w.	zamknięty	Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich	--
8.	Czeszewo	katolicki (przykościelny)	XVIII w.	zamknięty	Parafia rzymskokatolicka Czeszewo	--
9.	Czeszewo	katolicki	1920 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Czeszewo	--
10.	Mikuszewo	katolicki (przykościelny)	XVIII w.	teren pocementarny – obszar zielony	Gmina Miłosław	--
11.	Orzechowo	katolicki	1935 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Orzechowo	--

3.3. Zabytki ruchome

W większości zabytki ruchome w gminie Miłosław stanowią wyposażenia kościołów, ponadto zalicza się do nich także pomniki, czy figury. Część zabytków ruchomych została wpisana do rejestru zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej (art. 10).

Ewidencja zabytków ruchomych z trenu gminy Miłosław

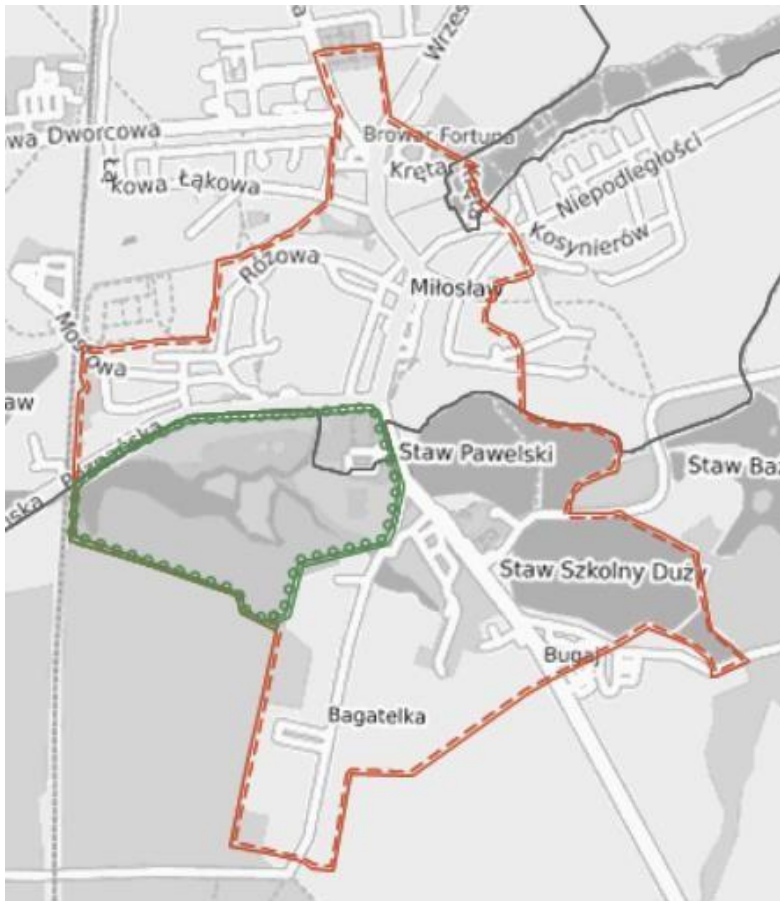
źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu

<i>Lp.</i>	<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Nr rejestru zabytków</i>
1.	Miłosław	pomnik Juliusza Słowackiego, dłuta Władysława Marcinkowskiego (1899 r.)	229/Wlk/B z 9.08.1994
2.	Miłosław	rzeźba św. Wawrzyńca z pomnika kosynierów przy kościele parafialnym pw. św. Jakuba	151/Wlkp/B z 19.05.2009
3.	Miłosław	zespół wyposażenia kościoła pw. św. Jakuba	73/Wlkp/B z 19.05.2005
4.	Biechowo	zespół wyposażenia kościoła pw. Narodzenia NMP	--
5.	Czeszewo	zespół wyposażenia kościoła pw. św. Mikołaja	--

3.4. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków

Układ urbanistyczny miasta Miłosław

Układ urbanistyczny miasta wpisany do rejestru zabytków 30.09.1993 r. pod nr 2278/A. Śródmieście rozłożone jest na jednym ze wzgórz tzw. Ozu Wrzesińskiego (Miłosławskiego). Układ zabudowy rozplanowany jest po obu stronach wzniesienia. Doliny u stóp wzniesienia zajmują podmokłe tereny i stawy rybne. Rynną północną płynie struga Szywra (Miłosławka). Centrum układu stanowi trapezowaty rynek. Swoją kształt plac uzyskał w wyniku częściowego zabudowywania dawnego długiego i wąskiego miejsca targowego, sięgającego kościoła parafialnego pw. św. Jakuba z 1620 r. stojącego na szczycie ozu. Zabudowa rynku zwarta, przeważnie piętrowa, w układzie kalenicowym. Najstarsze budynki mieszkalne pochodzą z I poł. XIX w. Układ urbanistycznej ochrony konserwatorskiej obejmuje także obszar folwarku Bugaj z dawnym nadleśnictwem Bagatelka.

źródło: www.mapy.zabytek.gov.pl

3.5. Zabytkowe cmentarze

Na cmentarzach znajdują się groby zmarłych. Mogą one posiadać formy mogiły, pomnika nagrobnego, pomnika-monumentu, grobowca. Niektóre z nich stanowią także miejsca pamięci narodowej. Wartościowe są także całe układy cmentarne, kaplice, aleje, ścieżki, zieleń, bramy czy ogrodzenia.

Ewidencja zabytkowych cmentarzy z terenu gminy Miłosław

źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu
ustalenia własne na podstawie kwerend archiwalnych i weryfikacji terenowej - S. Mazurkiewicz

Lp.	Miejscowość	Funkcja	Czas powstania	Użytkowanie	Właściciel	Nr rejestru zabytków
1.	Miłosław	katolicki (przykościelny)	XVII w.	zamknięty	Parafia rzymskokatolicka Miłosław	--
2.	Miłosław	ewangelicki	1780 r.	zamknięty	Parafia ewangelicko-augsburska w Poznaniu	--
3.	Miłosław	katolicki	1829 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Miłosław	--
4.	Miłosław	komunalny	II poł. XX w.	czynny	Gmina Miłosław	--
5.	Biechowo	katolicki (przykościelny)	XVIII w.	zamknięty	Parafia rzymskokatolicka Biechowo	--
6.	Biechowo	katolicki	1925 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Biechowo	--
7.	Bugaj	żydowski	XVIII w.	zamknięty	Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich	--
8.	Czeszewo	katolicki (przykościelny)	XVIII w.	zamknięty	Parafia rzymskokatolicka Czeszewo	--
9.	Czeszewo	katolicki	1920 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Czeszewo	--
10.	Mikuszewo	katolicki (przykościelny)	XVIII w.	teren pocmentarny – obszar zielony	Gmina Miłosław	--
11.	Orzechowo	katolicki	1935 r.	czynny	Parafia rzymskokatolicka Orzechowo	--

3.6. Zabytki archeologiczne

W świetle ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

3.6.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

Wykaz stanowisk archeologicznych z terenu gminy Miłosław wpisanych do rejestru zabytków

Źródło: archiwum Wielopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Datowanie	Obszar AZP	Nr rejestru zabytków
1.	Biechowo	grodzisko	wczesne średniowiecze	56-33/1	1745/A z 3.02.1976, przepisane do księgi C 49/Wlkp/C z 10.09.2007
2.	Bugaj	grodzisko stożkowe	X-XI w.	57-33/7	2224/A z 20.02.1992, przepisane do księgi C 50/Wlkp/C z 10.09.2007
3.	Czeszewo	grodzisko stożkowe	X-XI w.	58-33/1	2263/A z 19.01.1993, przepisane do księgi C 51/Wlkp/C z 10.09.2007
4.	Kębłowo	grodzisko	wczesne średniowiecze	56-33/102	1742/A z 22.01.1976, przepisane do księgi C 52/Wlkp/C z 10.09.2007
5.	Książno	cmentarzysko pradziejowe	kultura pomorska	56-33/47	1740/Az 5.01.1976, przepisane do księgi C 53/Wlkp/C z 26.11.2007
6.	Orzechowo	cmentarzysko pradziejowe	kultura pomorska	58-33/2	1747/Az 20.01.1976, przepisane do księgi C 54/Wlkp/C z 10.09.2007

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

3.6.2. Stanowiska o własnej formie krajobrazowej

Stanowiskiem o własnej formie krajobrazowej są grodziska (wskazane wyżej): w Biechowie (AZP 56-33/1), Bugaju (AZP 57-33/7), Czeszewie (AZP 58-33/1) i Kęblowie (AZP 56-33/102).

3.6.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)

Zestawienie zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych na terenie gminy Miłosław

Źródło: Zasoby zabytków w Gminie Miłosław, WKZ Poznań, b.d.

Lp.	Stanowiska archeologiczne	Liczba ogółem	Liczba stanowisk wpisanych do rejestru
1.	grodziska	6	4
2.	stanowiska osadnicze	431	-
3.	cmentarzyska	48	2
4.	inne	9	-
łącznie		494	6

Gmina Miłosław w większości znajduje się w obrębie Równiny Wrzesińskiej. Jest to teren płaski, obecnie charakteryzujący się brakiem jezior. Natomiast południowa część gminy leży w Kotlinie Śremskiej, przez którą płynie w kierunku zachodnim rzeka Warta, stanowiąc w większości południową granicę gminy. Koncentrację stanowisk archeologicznych stwierdza się wzdłuż cieków wodnych: Warty (na terenie Orzechowa i Czeszewa) oraz Szywry (Miłosławki), Kanału Biechowskiego (dawnej Łukownicy) i Kanału Pałczyńskiego. Stanowiska archeologiczne znajdują się także po obu stronach doliny między Chlebowem a Borzykowem (gmina Kołaczkowo).

W przekroju chronologicznym przeważają obiekty wczesnośredniowieczne, następnie kultury łużyckiej z epoki brązu, kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich. Najstarsze ślady osadnictwa związane są z epoką kamienia i są to pozostałości pochówków (Orzechowo). Wśród punktów osadniczych z okresu brązu szczególną wartość reprezentują osady kultury łużyckiej w Białym Piątkowie, Biechowie, Bugaju, Czeszewie, Miłosławiu, Pałczynie, Szczodrzejewie oraz związane z nimi cmentarzyska. Kolejne to stanowiska osadnictwa kultury pomorskiej. Groby tej kultury odkryto w Bugaju, Miłosławiu, Orzechowie, Pałczynie. Odkryto także ślady z okresu rzymskiego. W okresie wczesnego średniowiecza ukształtował się obecny układ miejscowości skupiony wokół grodu w Biechowie. Powstała wówczas koncentracja osadnictwa w miejscowościach stanowiąc pozostałości średniowiecznych wsi.

3.7. Miejsca pamięci narodowej

3.7.1. Definicja miejsca pamięci narodowej

Aktualnie nie ma definicji legalnej **miejsca pamięci narodowej**. Przyjęło się (na podstawie nieobowiązującej już ustawy z dnia 21 stycznia 1988 r. o Radzie Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa), że miejscami pamięci narodowej są w szczególności pomniki, cmentarze i mogiły wojenne oraz walk narodowowyzwoleńczych, cmentarze ofiar hitlerowskiego terroru, muzea walk i martyrologii, a także izby pamięci narodowej. Projekt niegdyś planowanej ustawy o miejscach pamięci narodowej zakładał, iż miejscem pamięci narodowej jest:

- grób lub cmentarz wojenny,

- nieruchomość lub inny obiekt budowlany albo pozostałości upamiętniające postaci lub wydarzenia znaczące dla Narodu i Państwa a w szczególności pomnik, krzyż, kapliczka, kopiec,
- inny obiekt lub przedmiot związany z wydarzeniami lub postaciami znaczącymi dla dziedzictwa Narodu i Państwa, a w szczególności tablica pamiątkowa.

Z powodu braku przepisów dotyczących ustanawiania miejsc pamięci narodowej trudno obecnie stworzyć szczegółową ich ewidencję w powiecie.

3.7.2. Groby wojenne i groby weteranów

Natomiast w ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. 2018, poz. 2337), wyraźnie określona jest definicja **grobów wojennych**. Są nimi:

- 1) groby poległych w walkach o niepodległość i zjednoczenie Państwa Polskiego,
- 2) groby osób wojskowych, poległych lub zmarłych z powodu działań wojennych, bez względu na narodowość,
- 3) groby sióstr miłosierdzia i wszystkich osób, które, wykonując zlecone im czynności przy jakiegokolwiek formacji wojskowej, poległy lub zmarły z powodu działań wojennych,
- 4) groby jeńców wojennych i osób internowanych,
- 5) groby uchodźców z 1915 r.,
- 6) groby osób wojskowych i cywilnych, bez względu na ich narodowość, które straciły życie wskutek represji okupanta niemieckiego albo sowieckiego po dniu 1 września 1939 r.,
- 7) groby i cmentarzyska prochów ofiar niemieckich i sowieckich obozów,
- 8) groby osób, które straciły życie wskutek walki z narzuconym systemem i represji totalitarnych w okresie od 1944 r. do 1956 r.

Zgodnie z przepisami art. 6 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych z 28 marca 1933 r. (Dz. U. 2018, poz. 2337), pozostają one pod opieką państwa, a koszty ich utrzymania ponosi skarb państwa. Obowiązek utrzymania grobów i cmentarzy wojennych może wojewoda powierzyć jednostce samorządowej (gminie lub powiatowi) za przekazaniem odpowiednich funduszy, o ile nie przyjmie ona tego obowiązku nieodpłatnie. Bezpośredni nadzór nad stanem grobów i cmentarzy wojennych sprawują gminy. Sprawy dotyczące opieki nad grobami wojennymi określono w zarządzeniu wykonawczym Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 października 1936 r., wydanym w porozumieniu z Ministrami Spraw Wojskowych i Opieki Społecznej. Środki na utrzymanie cmentarzy wojennych są wydzielane z budżetu wojewodów i następnie przekazywane gminom lub powiatom na wykonanie prac konserwacyjno-porządkowych i prowadzenie remontów, na podstawie porozumień zawartych pomiędzy urzędami wojewódzkimi a samorządami.

Ewidencja grobów wojennych z terenu gminy Miłosław w ewidencji Wojewody Wielkopolskiego

Źródło: Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu

Lp.	Miejscowość	Grób wojenny	Nr ewidencyjny grobu wojennego	Nr rejestru zabytków
1.	Miłosław	Mogiła powstańców wielkopolskich 1918-1919 r. na cmentarzu parafialnym	3030024_01_PW	Cmentarz w strefie ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego

Groby wojenne nie ujęte w ewidencji Wojewody Wielkopolskiego

Zestawienie: S. Mazurkiewicz

Lp.	Miejscowość	Grób wojenny	Nr rejestru zabytków
1.	Miłosław	Mogiła kosynierów, na niej figura św. Wawrzyńca	151/Wlkp/B z 19.05.2009
2.	Miłosław	Grób Władysława Wiewiórowskiego, dowódcy kompanii wrzesińskiej w powstaniu wielkopolskim 1918-1919, poległego w wyniku odniesionych ran pod Szubinem, na cmentarzu parafialnym	Cmentarz w strefie ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego

Od 1 stycznia 2019 r. obowiązuje ustawa o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski z 22 listopada 2018 r. (Dz. U. 2018, poz. 2529). Ewidencję grobów weteranów prowadzi Instytut Pamięci Narodowej. Za groby weteranów uznaje się groby:

- 1) osób, które walczyły o odzyskanie niepodległości Polski lub w obronie niepodległości i granic suwerennej Rzeczypospolitej Polskiej, biorąc udział w wojnach, działaniach zbrojnych i niepodległościowych oraz powstaniach narodowych w okresie od 1768 r. do 1963 r.;
- 2) funkcjonariuszy cywilnych władz powstań narodowych, administracji podziemnego Państwa Polskiego w okresie wojny 1939–1945, członków władz i Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w latach 1939–1990, a także podziemnych niepodległościowych organizacji cywilnych w latach 1945–1956.

Celem ochrony miejsc pamięci jest zachowanie wszelkich śladów i utrwalenie znaczących dla tożsamości narodowej wydarzeń, faktów, postaci z dziejów państwa i narodu polskiego, walk o zjednoczenie i niepodległość ze szczególnym uwzględnieniem celów wychowawczych i edukacyjnych. Mają one służyć również popularyzacji wiedzy o dokonaniach Polaków, stanowić trwały element tożsamości narodowej i składnik współczesnego życia. Miejsca, obiekty i znaki pamięci narodowej jako ważny składnik tożsamości powinny być chronione przez wszystkich obywateli.

3.8. Krajobraz przyrodniczo-kulturowy

Wartości zabytkowe posiada także krajobraz przyrodniczo-kulturowy. Zalicza się do niego twory przyrodnicze wykonane przez człowieka (parki, ogrody, aleje), z których najcenniejsze wpisuje się do rejestru zabytków, a także samodzielne twory przyrody (drzewa, głązy itp.), które ustanowić można jako pomniki (zabytki) przyrody. Większe obszary przyrody mogą być chronione jako rezerваты, zaś w połączeniu z walorami kulturowymi jako parki krajobrazowe.

3.8.1. Zabytkowe parki

Na terenie gminy znajdują się sześć parków: 6 podworskich i 1 przyklasztorny. Trzy z nich (w Biechowie, Mikuszewie i Miłosławiu) wpisane są do rejestru zabytków.

Najciekawszym parkiem jest park podworski w Miłosławiu (w większej części leży w obrębie geodezyjnym Bugaj). Park założony został pod koniec XVIII w. przez Mielżyńskich jako park francuski (barokowy). W I poł. XIX w. przekształcony został w park angielski (krajobrazowy). Powierzchnia parku wynosi 37,8 ha. Znajdują się tu liczne stawy, 4 kanały z mostkami, 3 wyspy z poł. XIX w. Drzewostan stanowią gatunki rodzime (grab, jesion, lipa, olsza, robinia i dąb) oraz gatunki egzotyczne (miłorząb dwukłapowy, wiązowiec zachodni, perełkowiec japoński, gledicja trójciemieniowa oraz cypryśnik błotny). Na terenie parku występują pomniki przyrody (patrz niżej). Kolejny z obecnych parków to dawny ogród przyklasztorny w Biechowie z XVIII w. Po przejęciu klasztoru przez ojców paulinów w I. 60 XX w. zamieniony został na Park Pielgrzyma (0,85 ha). Posiada on regularne założenie, ze starą aleją grabową z pocz. XX w. Po stronie południowej znajduje się ołtarz polowy z krzyżem i kopia obrazu Matki Bożej Pocieszania zaś leje wokół parku otaczają Stacje Różańcowe

z 1976 r. Park w Mikuszewie z 2 poł. XIX w. to park krajobrazowy o powierzchni 3,95 ha. Posiada zachowane elementy dawnego układu z alejki oraz szpalerami. Znajduje się tu kilka pomnikowych drzew. W Gorzycach park krajobrazowy o powierzchni 2,20 ha otacza dwór. Aleja prowadząca do dworu obsadzona jest żywopłotem głogu. Wśród gatunków dominuje jesion wyniosły i robinia biała. Park w Nowej Wsi Podgórnej (pow. 4,8 ha) znajduje się w sąsiedztwie budynków folwarcznych. Obszar przecięty jest szpalerami grabowymi. Większość gatunków stanowią graby i jesiony. W parku znajdują się także liczne rowy melioracyjne wykonane w 1900 r. park podworski znajduje się również w Pałczynie (pow. 3,10 ha). Porasta go liczny zaniedbany drzewostan z klonami jesionolistnymi, topolami i robiniami. Park w Bugaju przy rządcówce jest zaniedbany.

Ewidencja zabytkowych parków z terenu gminy Miłosław

Źródło: archiwum Wielopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu

I.p.	Miejscowość	Obiekt zabytkowej zieleni	Datowania	Nr rejestru zabytków
1.	Biechowo	OGRÓD KLASZTORNY w zespole klasztornym filipinów obecnie parkpielgrzymia	XVIII w.	1982/A z 17.12.1984
2.	Gorzycy	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	2 poł. XIX w.	--
3.	Mikuszewo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	k. XIX w.	1979/A z 14.12.1984
4.	Miłosław	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994
5.	Nowa Wieś Podgórna	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole folwarcznym	1 poł. XIX w.	--
6.	Pałczyn	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole dworskim	1 poł. XIX w.	--
7.	Bugaj	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole folwarcznym	XIX w.	--

3.8.2. Rezerваты przyrody

Rezerwat przyrody „Czeszewski Las”

Utworzony rozporządzeniem wojewody wielkopolskiego nr 35/2004 z 26 marca 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp Nr 47, poz. 1093). Powstał przez połączenie dwóch rezerwatów przyrody „Czeszewo” (27,61 ha, utworzony w 1959 r.), „Lutynia” (45,58 ha, utworzony w 1959 r.) oraz sąsiadujących z nimi drzewostanów i gruntów nieleśnych o łącznej powierzchni 222,62 ha (207,47 ha gmina Miłosław, 15,15 ha gmina Żerków). „Czeszewski Las” jest obiektem wyjątkowym dla dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Tutaj w 1907 r. z inicjatywy ówczesnych niemieckich, wybitnych propagatorów ochrony przyrody – Hugo Conwentza i Friedricha Pfuha utworzono pierwszy na terenie dzisiejszej Polski rezerwat przyrody. Ochroną objęto 75 arów fragmentu wielogatunkowego lasu łęgowego w dolinie Warty (obecnie oddziały 182a lub 182b).

Rezerwat utworzono dla ochrony łągi wiązowo-jesionowej oraz grądu niskiego, które rosną na okresowo zalewanych terasach doliny Warty. Znajdują się tutaj okazałe drzewostany, a wśród nich dęby liczące ponad 170 lat, osiągające wysokość do 34 m i ponad 400 cm obwodu pni. Spośród innych gatunków rosną tutaj: jesiony, graby, buki, lipy i klony. Bogate jest poszycie leśne i runo. Żyją tu liczne ptaki: czaple siwe, bociany czarne, kanie czarne i rdzawe, myszołowy, jastrzębie gołębiarze, krogulce, pustulki i kormorany. Rezerwat nie posiada otuliny. Jest to drugi co do wielkości rezerwat przyrody w Wielkopolsce. Cały obszar rezerwatu podlega ochronie częściowej.

Na terenie rezerwatu w oddziale 177a, w sąsiedztwie starorzecza Szaniec, znajduje się grodzisko stożkowate wpisane 19 stycznia 1993 roku do rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod pozycją 51/Wlkp/C. Grodzisko posiada średnicę 47 m u dołu, u góry 14-18 m oraz wysokość 3 m. Tradycyjnie zwane jest Szwedzkim Szańcem. Tutaj w średniowieczu znajdowała się prawdopodobnie wieża obronna rodu Zarembów.

Rezerwat posiada plan ochrony rezerwatu na lata 2004-2023 (Rozporządzenie Wojewody Wielkopolskiego Nr 53/2004 z dnia 13 grudnia 2004 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody Czeszewski Las - Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 47, poz. 1093). Autorem planu jest Klub Przyrodników ze Świebodzina pod redakcją P. Pawlaczka.

Rezerwat przyrody „Dwunastak”

Utworzony zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 5 maja 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M. P. z 1959 r. Nr 50, poz. 228); utrzymany obwieszczeniem Woj. Wlkp. z dnia 4 października 2001 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 123, poz. 2401). Korekta powierzchni rezerwatu z 9,12 ha na 8,95 ha nastąpiła w 2007 roku na podstawie Rozporządzenia Wojewody Wielkopolskiego Nr 14/07 z dnia 5 czerwca 2007 roku (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 99, poz. 2424). Rezerwat utworzono w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu grądu niskiego, łągu i lasu mieszanego o cechach zespołów naturalnych. Powierzchnia rezerwatu wynosi 9,12 ha, oddział 113d-j, drzewostan, o niejednorodnym charakterze, składa się głównie z dębów i sosen o wysokości do 30 m, w wieku do 160 lat oraz domieszkę stanowi grab, lipa, klon, jesion, wiąz, rzadziej jawor, olcha i jodła. Szczególnie interesujące jest tutaj bujne runo leśne, charakterystyczne dla naturalnych lasów środkowoeuropejskich. Z opisywanych w rezerwacie rzadkich roślin tu występujących stwierdzono jedynie występowanie kruszczyka (*Epipactis latifolia*). Dla rezerwatu w 2007 r. ustalono plan ochrony (Rozporządzenie Wojewody Wielkopolskiego Nr 23/07 z dnia 6 września 2007 roku w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody Dwunastak (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 150, poz. 3300).

Pozostałe rezerваты

Na terenie powiatu, w lasach miłosławskich, w obszarze leśnictwa Sarnice istniały także rezerваты przyrody „Góry” oraz „Sarnice” utworzone w 1959 r. Niestety w wyniku szkodliwej działalności samej przyrody w trakcie huraganów uległy one zniszczeniu.

3.8.3. Parki krajobrazowe

Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy

Utworzony w 1994 r. na mocy rozporządzenia wojewodów poznańskiego i kaliskiego z 17 października 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Poz. z 1994 r. nr 21, poz. 210). Park zajmuje obszar 15 640 ha (ok. 52% jego powierzchni stanowią grunty orne, ok. 39% lasy). Znajduje się na styku powiatów wrzesińskiego, średzkiego i jarocińskiego. Z czego na powiat wrzesiński przypada w gminie Miłosław 5 880 ha. Przedmiotem ochrony jest unikatowa, bardzo urozmaicona rzeźba terenu, bogate i ciekawe zbiorowiska roślinne, rzadkie gatunki roślin i zwierząt, a także wartości kulturowe, związane z interesującą przeszłością tego regionu. Teren parku obejmuje częściowo dorzecza Warty i jej dopływów Miłosławki (Szywry) oraz Lutyni. Rzeki te na terasie zalewowej utworzyły liczne, niezwykle malownicze starorzecza. Pradolina Warciańsko-Odrzańska dzieli park na dwie części: północną, w której zdecydowanie przeważają lasy leżącą na terenie powiatu wrzesińskiego (gmina Miłosław) oraz południową, o krajobrazie bardziej mozaikowym i większym udziale pól uprawnych leżącą na terenie powiatów średzkiego (gmina Nowe Miasto nad Wartą) i jarocińskiego (gmina Żerków)

3.8.4. Specjalne obszary chronionego krajobrazu

Obszar Chronionego Krajobrazu

W celu ochrony obszaru zbliżonego do stanu naturalnego jaki występuje m.in. na południowym obszarze gminy Miłosław uchwałą nr XII 74/89 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kaliszu z 28 września 1989 r. utworzono obszar chronionego krajobrazu „Szwajcaria Żerkowska”.

Obszary natura 2000

- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk „Ostoja Nadwarciańska”
- Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Środkowej Warty”
- Obszar Ochrony Siedlisk „Lasy Żerkowsko-Czeszewskie”

Użytki ekologiczne

W Lesie Miłosławskim utworzono uchwałą Rady Miejskiej w Miłosławiu nr XXIV/168/09 z 2 czerwca 2009 r. użytek ekologiczny pod nazwą „Pasieka”. Celem utworzenia użytku jest ochrona siedlisk przyrodniczych: łąk selenicowych, łąk trzęślicowych i niżowych łąk użytkowych.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Na obszarze gminy Miłosław w 2016 r. utworzono uchwałą Rady Miejskiej w Miłosławiu nr XXIII/145/16 z 8 grudnia 2016 r. zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Pradolina Miłosławska”. Celem ochrony w zespole jest zachowanie rzadkich gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, a także utrzymanie struktury przestrzennej terenu.

3.8.5. Pomniki przyrody

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. Na terenach niezabudowanych, jeżeli nie stanowi to zagrożenia dla ludzi lub mienia, drzewa stanowiące pomniki przyrody podlegają ochronie aż do ich samoistnego, całkowitego rozpadu (art. 40 ustawy o ochronie przyrody - Dz.U. z 2020 r. poz. 55).

Ewidencja pomników przyrody z terenu gminy Miłosław ujętych w Centralnym Rejestrze Form Ochrony Przyrody

Lp.	Miejscowość, miejsce	Obiekt	Wymiary	Data i podstawa ustanowienia prawnego
1.	Biechowo - Gorzyce, po lewej stronie drogi	sosna pospolita	- obwód 280, - wys. 17 m	Ustanowiony 20.05.1986 r. (Orzec. Woj. Poz. 19.12.1985 r., Dz. Urz. Woj. Poz. nr 5, poz. 70, 1986 r.)
2.	Czeszewo las – Leśnictwo Warta, oddz. 178d.	dąb szypułkowy – grupa 34 drzew	- obw. 310–500 cm - wys. 18–22 m	Ustanowiony 10.10.2000 r. (Rozp. Nr 8/00 Woj. Wlkp. 12.09.2000 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. nr 63, poz. 837, 2000 r.)
3.	Czeszewo las - Leśnictwo Warta, oddz. 178f.	dąb szypułkowy – grupa 5 drzew	- obw. 310–430 cm - wys. 18–27 m	Ustanowiony 10.10.2000 r. (Rozp. Nr 8/00 Woj. Wlkp. 12.09.2000 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. nr 63, poz. 837, 2000 r.)
4.	Czeszewo las - Leśnictwo Warta, oddz. 178a.	dąb szypułkowy – grupa 5 drzew	- obw. 380–615 cm - wys. 17–26 m	Ustanowiony 10.10.2000 r. (Rozp. Nr 8/00 Woj. Wlkp. 12.09.2000 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. nr 63, poz. 837, 2000 r.)

5.	Czeszewo las - Leśnictwo Czeszewo, oddz. 120f	grupa 9 drzew – buk pospolity		Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
6.	Czeszewo las - Leśnictwo Czeszewo, oddz. 116l	dąb szypułkowy	- obw. 415 cm - wys. 28 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
7.	Czeszewo las - Leśnictwo Czeszewo, oddz. 116l	dąb szypułkowy	- obw. 374 cm - wys. 29 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
8.	Czeszewo las - Leśnictwo Czeszewo, oddz. 80rn	dąb szypułkowy	- obw. 371 cm - wys. 21 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
9.	Miłosław park pałacowy, obok domu ogrodnika przy wejściu	sosna czarna	- obw. 260 cm - wys. 20 m	Ustanowiony 17.02.1997 r. (Rozp. Nr 1/97 Woj. Pozn. 17.02.1997 r., Dz. Urz. nr 3, poz. 15, 1997 r.)
10.	Miłosław park pałacowy w pobliżu torów kolejowych	jesion wyniosły	- obwód 400 cm, - wys. 30 m	Ustanowiony 17.02.1997 r. (Rozp. Nr 1/97 Woj. Pozn. 17.02.1997 r., Dz. Urz. nr 3, poz. 15, 1997 r.)
11.	Miłosław park pałacowy przy drodze w pobliżu pomnika J. Słowackiego	dąb szypułkowy	- obw. 450 cm - wys. 30 m	Ustanowiony 17.02.1997 r. (Rozp. Nr 1/97 Woj. Pozn. 17.02.1997 r., Dz. Urz. nr 3, poz. 15, 1997 r.)
12.	Miłosław park pałacowy w otoczeniu dębów przy rowie po pd. stronie stawu	dąb szypułkowy	- obw. 540 cm - wys. 20 m	Ustanowiony 17.02.1997 r. (Rozp. Nr 1/97 Woj. Pozn. 17.02.1997 r., Dz. Urz. nr 3, poz. 15, 1997 r.)
13.	Miłosław park pałacowy	buk pospolity	- obwód 290 cm, - wys. 30 m.	Ustanowiony 17.02.1997 r. (Rozp. Nr 1/97 Woj. Pozn. 17.02.1997 r., Dz. Urz. nr 3, poz. 15, 1997 r.)
14.	Miłosław park pałacowy	dąb szypułkowy „Dąb Słowackiego”	- obw. 655 cm - wys. 25 m	Ustanowiony 15.12.1956 r. (Orzec. PWRN 15.12.1956 r., Dz. Urz. WRN P-ń nr 3, poz. 10, 1957)
15.	Miłosław park pałacowy	miłorząb japoński	- obw. 270 cm - wys. 25 m.	Ustanowiony 30.11.1965 r. (Dec. PWRN 30.11.1965r. nr RL VI – 5/769/65)
16.	Miłosław Karpaty – Miłosław, rosną przy drodze	lipa drobnolistna – aleja	- obw. 140–450 - wys. 18 m	Ustanowiony dnia 20 maja 1986 roku (Orzec. Woj. Poz. 19.12.1985r., Dz. Urz. Woj. Poz. nr 5, poz. 70, 1986r.)
17.	Lipie – Miłosław, po obu stronach drogi	lipa drobnolistna – aleja	- obw. 140–420 - wys. 18 m	Ustanowiony dnia 20 maja 1986 roku (Orzec. Woj. Poz. 19.12.1985r., Dz. Urz. Woj. Poz. nr 5, poz. 70, 1986r.)
18.	Leśnictwo Sarnice w pobliżu leśniczówki	dąb szypułkowy	- obw. 430 cm - wys. 25 m	Ustanowiony 30.11.1965 r. (Dec. PWRN 30.11.1965r. nr RL VI – 5/769/65)
19.	Leśnictwo Sarnice oddz. 43c.	dąb bezszypułkowy – grupa 3 drzew	- obw. 328 - 608 cm - wys. 26 - 28 m	Ustanowiony 15.12.1956 r. (Orzec. PWRN 15.12.1956 r., Dz. Urz. WRN P-ń nr 3, poz. 10, 1957)
20.	Leśnictwo Sarnice oddz. 45 a.	Dąb bezszypułkowy „August”	- obw. 446 cm - wys. 28 m	Ustanowiony 15.12.1956 r. (Orzec. PWRN 15.12.1956 r., Dz. Urz. WRN P-ń nr 3, poz. 10, 1957)
21.	Leśnictwo Sarnice oddz. 107b.	dąb szypułkowy	- obw. 374 cm - wys. 33 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
22.	Leśnictwo Sarnice oddz. 107c.	dąb szypułkowy	- obw. 399 cm - wys. 27 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)
23.	Leśnictwo Splawik oddz. 45 a.	dąb szypułkowy	- obw. 371 cm - wys. 26 m	Ustanowiony 27.12.2006 r. (Rozp. Nr 214/06 Woj. Wlkp. 29.11.2006 r., Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4693)

3.8.6. Historyczne nazwy miejscowe

Nazewnictwo miejscowe stanowi także część krajobrazu kulturowego. Wskazane jest aby dawne nazwy miejscowości, osad, przysiółków, rzek, strumieni i toni wodnych, bagien, lasów, dróg czy uroczysk nie odeszły w niepamięć. Należy nazwy te promować, utrzymywać w nazewnictwie administracyjnym poprzez nadawanie np. nowym ulicom czy osiedlom nazw historycznych.

**4. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OPIEKI
NAD ZASOBAMI DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU
KULTUROWEGO NA OBSZERZE GMINY
MIŁOŚLAW**

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

**Stan zachowania zabytków nieruchomych z terenu gminy Miłosław wpisanych do
rejestru zabytków**

Ocena dokonana w sierpniu 2020 r. przez Sebastiana Mazurkiewicza, konsultacja z WUOZ Poznań

Lp.	Miejscowość	Adres/miejsce	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków	Stan zachowania
2.	Biechowo	Biechowo 12	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. NARODZENIA NMP w zespole klasztornym filipinów	I. 1734-50	2463/A z 4.03.1933	4
3.	Biechowo	Biechowo 12	KLASZTOR, ob. plebania w zespole klasztornym filipinów	I. 1725-65	416/A z 28.11.1968	4
4.	Biechowo	Biechowo 12	OGRÓD KLASZTORY w zespole klasztornym filipinów	XVIII w.	1982/A z 7.12.1984	5
5.	Bugaj	Bugaj, b. nr.	ZAMECZEK MYŚLIWSKI „BAZANTARNIA”	poł. XIX w.	253/A z 17.09.1968	5
6.	Bugaj	Bugaj 10	FOLWARK „NA BUGAJU”	1 poł. XIX w.	963/A z 5.03.1970	2, 3, 4, 3,
7.	Bugaj	Bugaj 10	KUŹNIA	1 poł. XIX w.	1922/A z 9.12.1983	4
8.	Bugaj - Bagatelka	Bagatelka nr 4 i nr 6	BUDYNEK dawnego NADLEŚNICTWA	1849 r.	1916/A z 1.12.1983	5
9.	Czeszewo	Czeszewo, b. nr.	kościół parafialny pw. św. Mikołaja, drewniany	1792 r.	2464 z 14.03.1933	5
10.	Czeszewo	ul. Miłosławska 22	dawna KARCZMA	XVIII w.	959/A z 5.03.1970	4
11.	Czeszewo	ul. Szkolna 29	LEŚNICZÓWKA	k. XIX w.	2206/A z 15.05.1991	5
12.	Mikuszewo	Mikuszewo 23	PAŁAC w zespole pałacowym	k. XIX w.	2208/A z 24.06.1991	3
13.	Mikuszewo	Mikuszewo	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	k. XIX w.	1979/A z 14.12.1984	3
14.	Miłosław	śródmieście	ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE	XIV-XIX w.	2278/A z 0.09.1993	4
15.	Miłosław	ul. Kościelna 9	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. JAKUBA AP.	1620 r., 1845 r.	954/A z 5.03.1970	5
16.	Miłosław	ul. Zamkowa 22 (w dokumentacji WUOZ ul. Zamkowa 21)	KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, obecnie Powiatowa Scena Kultury „Zamkowa”	I. 1874-1875	1923/A z 29.12.1983	3
17.	Miłosław	ul. Poznańska 1 a	PAŁAC w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994	3
18.	Miłosław	obręb geodezyjny Bugaj	PARK KRAJOBRAZOWY w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	2304 z 17.06.1994	4
19.	Miłosław/Bugaj	Bugaj 2	OFICyna w zespole pałacowym	pocz. XIX w.	1738/A z 2.12.1975	4
20.	Miłosław	ul. Zamkowa 13	SZKOŁA LUDOWA	poł. XIX w.	1105/A z 6.05.1970	4
21.	Miłosław	ul. Zamkowa 20	DOM	1868 r.	1915/A z 1.12.1983	4
22.	Miłosław	pl. Wiosny Ludów 14	DOM	1851 r.	1914/A z 1.12.1983	4
23.	Miłosław	pl. Wiosny Ludów 24	DOM „BAZAR”	pocz. XX w.	1924/A z 29.12.1983	4
24.	Miłosław	ul. Wrzesińska 24	DOM	ok. 1887 r.	2222/A z 2.01.1992	2
25.	Nowa Wieś Podgórna	Nowa Wieś Podgórna	DWÓR MYŚLIWSKI (piwnice)	pocz. XIX w.	955/A z 5.03.1970	3

* 0 – zniszczony, 1 – bardzo zły; 2 – zły; 3 – dostateczny; 4 – dobry; 5 – bardzo dobry

4.1.2. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków będące własnością Gminy Miłosław

Mikuszewo: Park krajobrazowy w zespole pałacowym

Książę Bernhard III Sachsen-Meiningen około 1880 r. wznosił w Mikuszewie pałac, czy jak prawnie definiowano zamek (Schloss) dla podkreślenia rangi jego właściciela. Jest to jeden z ciekawszych obiektów dworskich na terenie powiatu. Swoim stylem nawiązuje do kostiumu francuskiego, klasycyzmu oraz renesansu północnego. Przy pałacu znajduje się park krajobrazowy z 2 połowy XIX w. Park posiada szcążkowo zachowane regularne elementy założenia, min. prowadzącą do pałacu aleję lipową. W części centralnej znajduje się staw.

- stan zachowania: dostateczny,
- sposób użytkowania: park,
- planowane działania: bieżące utrzymanie obiektu, przywrócenie zachowanej części kompozycji parku.

Miłosław: Zespół pałacowo-parkowy

Na południowy zachód od śródmieścia Miłosławia położone jest rozległe założenie pałacowo-parkowe. W skład założenia wchodzi pałac, oficyna, dom ogrodnika oraz park.

a) Pałac w zespole pałacowo-parkowym

W XVIII w. istniał tu dwór Mielżyńskich. W jego sąsiedztwie w latach 20. XIX wzniesiono dla Józefa Mielżyńskiego niewielki budynek określany mianem „willa”, „kasyno” lub „altana”. Obiekt zaprojektował Karol Fryderyk Schinkel. Kolejny dziedzic Miłosławia, Seweryn Mielżyński w latach 1843-1844 rozbudował budynek. Pierwotnie planowano zbudować pałac o regularnym kształcie z dwiema wieżami. W 1870 roku zmieniono koncepcję i obiekt przebudowano na budowlę nieregularną, z jedną asymetrycznie umieszczoną wieżą. Kolejny właściciel Józef Kościelski w latach 1895-1899 przekształcił pałacową willę w okazały pałac neorenesansowy. W partii centralnej powstał monumentalny portyk kolumnowy z trójkątnym tympanonem orientowany na północ. Elewacja frontowa symetryczna osiemnastoosiowa. Po bokach dobudowano dwa duże skrzydła. Cały budynek jest podpiwniczony. Poszczególne części obiektu o różnej wysokości parterowe lub piętrowe przykryte są dachami płaskimi ukrytymi za attykami. Podczas przebudowy wieżę podniesiono o jedną, czwartą kondygnację i zwieńczono tralkową balustradą. Elewacje podzielone są profilowanymi gzymsami. Okna w większości prostokątne, niektóre zamknięte kółkami. Pod koniec II wojny światowej pałac został silnie zniszczony. Odbudowywano go w latach 60. XX w. i adaptowano na potrzeby szkolne przybudowując całkowicie wnętrze pałacu. Przed frontem pałacu rozległy dziedziniec z podjazdem.

- stan zachowania: dostateczny,
- sposób użytkowania: obiekt użytkowany przez szkołę,
- planowane działania: bieżące utrzymanie obiektu, planowana adaptacja na cele kulturalne.

b) Oficyna w zespole pałacowo-parkowym

Wzniesiona w miejscu dawnego drewnianego dworku z XVIII/XIX w. To obiekt o cechach neogotyckich wzniesiony z cegły na zaprawie wapiennej, tynkowany, na niskiej, ceglanej, tynkowanej podmurówce. Budynek na planie nieregularnym, dwukondygnacyjny, rozcłonkowany. W narożach znajdują się szkarpy. Dach pokryty dachówką karpiówką układana w koronkę. Na zewnątrz jednobiegowe betonowe schody z granitową wykładziną, jednobiegowe. Okna przesklepione ostrołukowo. Układ wnętrz dwutraktowy, częściowo zmieniony.

- stan zachowania: dobry,
- sposób użytkowania: obiekt użytkowany przez szkołę,
- planowane działania: bieżące utrzymanie obiektu.

c) Park krajobrazowy w zespole pałacowo parkowym

Pierwotnie barokowy, przekomponowany na krajobrazowy, rozplanowany na nieregularnym wieloboku o powierzchni 37,8 ha. Od strony północnej i wschodniej park ogrodzony murem. Wewnątrz parku znajduje się duży staw z trzema wyspami zasilany czterema kanałami, nad którymi przerzucono malownicze mostki. Najstarszą częścią parku są aleje grabowe. W drzewostanie, częściowo o charakterze leśnym występują graby, jesiony, lipy, dęby, platany, miłorzębie japońskie i cyprysiki błotne. Znajduje się tutaj najstarszy w Polsce pomnik Juliusza Słowackiego (1899, rzeźb. Władysław Marcinkowski).

- stan zachowania: dobry,
- sposób użytkowania: park,
- planowane działania: bieżące utrzymanie obiektu, restauracja pomnika Juliusza Słowackiego, remont domu ogrodnika.

Miłosław: Szkoła Ludowa

Budynek wzniesiony w latach 1846-1848 wg projektu Seweryna Mielżyńskiego. Rozbudowany w 1897 r. oraz w 1966 (dobudowanie pawilonu szkolnego). Część zabytkowa to murowany, wolnostojący, piętrowy obiekt na rzucie prostokąta na kryty dachem dwuspadowym pokrytym dachówką karpiówką. Budynek zwrócony do ulicy kalenicą, 3 osiowy, z symetrią w osi środkowej. Posiada detale neogotyckie. Podziały pionowe elewacji wyznaczają szkarpy przyporowe do wysokości I pietra. Wejście po środku elewacji frontowej. Po środku schodkowy szczyt, w którym znajduje się okulus. Dostawiona od podwórza przybudówka kryta dachem płaskim.

- stan zachowania: dostateczny,
- sposób użytkowania: nieużytkowany,
- planowane działania: bieżące utrzymanie obiektu, plany odnośnie przeznaczenia obiektu nie zostały sprecyzowane.

Dawny kościół ewangelicki, będący wcześniej w zasobach gminy Miłosław, od 2016 r. stanowi własność Powiatu Wrzesińskiego. 18 stycznia 2016 r. Zarząd Powiatu Wrzesińskiego wystąpił do Burmistrza Gminy Miłosław z wnioskiem o nieodpłatne zbycie przez Gminę Miłosław na rzecz Powiatu Wrzesińskiego nieruchomości dawnego kościoła poewangelickiego w Miłosławiu. 29 marca 2016 r. zgodę na nieodpłatne przekazanie nieruchomości wyraził Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (Decyzja WWKZ nr 117/2016). 30 marca 2016 r. Rada Miejska w Miłosławiu Uchwałą Nr XVII/102/16 wyraziła zgodę na nieodpłatne przekazanie zabytkowego kościoła poewangelickiego na rzecz Powiatu Wrzesińskiego. W 2017 r. w wyniku plebiscytu obiektowi nadano nazwę: *Powiatowa Scena Kultury „Zamkowa”*.

4.1.3. Stan zachowania zabytków nieruchomych nie wpisanych do rejestru zabytków a ujętych w ewidencji

zabytków

Domy mieszkalne, stanowiące własność prywatną, ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków są w większości w bardzo dobrym lub dobrym stanie (np. domy w Miłosławiu przy Runku i ul. Zamkowej). Także w bardzo dobrym stanie znajduje się leśniczówka Sarnicach. W dobrym stanie znajduje się kuźnia z zespołu folwarcznego w Bugaju. W dostatecznym stanie znajdują się obiekty z zespołu dworca kolejowego w Miłosławiu. Część obiektów została przebudowana lub zmodernizowana (szczególnie dawne domy mieszkalne służby folwarcznej: dwojaki, czworaki, sześcioraki i ośmioraki czy wykupione w części przez mieszkańców budynki dawnych szkół). Poszczególni właściciele i użytkownicy części tych obiektów dowolnie dokonują zmian. W wyniku tych działań obiekty te tracą swój dawny charakter. Niektóre obiekty zostały częściowo rozebrane, inne zostały znacznie przebudowane. W obiektach folwarcznych, w których funkcjonuje jakaś działalność gospodarcza znajdują się w dostatecznym stanie, zaś niektóre nawet w dobrym. Niszczej m.in. obiekty gospodarcze dawnego folwarku w Bugaju, czy Mikuszewie.

4.1.4. Stan zachowania zabytków ruchomych

Zabytki ruchome (ruchomalia) stanowią wyposażenie i wystrój kościołów parafialnych w Biechowie, Czeszewie i Miłosławiu oraz pomniki Juliusza Słowackiego w parku podworskim w Miłosławiu (Bugaju) oraz rzeźba Świętego Wawrzyńca z pomnika Kosynierów na dawnym cmentarzu przykościelnym przy kościele parafialnym pw. Świętego Jakuba w Miłosławiu. Wyposażenie kościołów w większości znajdują się w dobrym stanie, niektóre elementy nawet w bardzo dobrym (np. ołtarz główny w kościele pw. Świętego Jakuba w Miłosławiu). Pomnik Juliusza Słowackiego znajduje się w stanie dostatecznym. W 2020 r. została przygotowana dokumentacja konserwatorska oraz podjęto działania zmierzające do odrestaurowania pomnika. Natomiast rzeźba Świętego Wawrzyńca z pomnika kosynierów znajduje się w dobrym stanie.

4.1.5. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne

zagrożenia dla zabytków archeologicznych Stan zachowania

Lp.	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Datowanie	Obszar AZP	Nr rejestru zabytków	Stan zachowania*
2.	Biechowo	grodzisko	wczesne średniowiecze	56-33/1	1745/A z 3.02.1976, przepisane do księgi C 49/Wlkp/C z 10.09.2007	2
3.	Bugaj	grodzisko stożkowe	X-XI w.	57-33/7	2224/A z 20.02.1992, przepisane do księgi C 50/Wlkp/C z 10.09.2007	1
4.	Czeszewo	grodzisko stożkowe	X-XI w.	58-33/1	2263/A z 19.01.1993, przepisane do księgi C 51/Wlkp/C z 10.09.2007	1
5.	Kębłowo	grodzisko	wczesne średniowiecze	56-33/102	1742/A z 22.01.1976, przepisane do księgi C 52/Wlkp/C z 10.09.2007	5
6.	Książno	cmentarzysko pradziejowe	kultura pomorska	56-33/47	1740/A z 5.01.1976, przepisane do księgi C 53/Wlkp/C z 26.11.2007	4
7.	Orzechowo	cmentarzysko pradziejowe	kultura pomorska	58-33/2	1747/A z 20.01.1976, przepisane do księgi C 54/Wlkp/C z 10.09.2007	4
• 1 – nie wymaga żadnych zabiegów konserwatorskich, 2 – wymaga zabezpieczenia, 3 – wymaga badań sondażowych, 5 – wymaga oznakowania						

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom ze strony intensyfikacji działalności przemysłowej, rolniczej oraz rozwoju urbanizacji. Zgodnie z art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Zasięg stanowisk archeologicznych na mapach został wyznaczony na podstawie badań powierzchniowych. Zasięgi te należy traktować orientacyjnie, gdyż pozostałości osadnictwa mogą także wystąpić poza wytyczonymi ich granicami. Najlepiej zachowane stanowiska archeologiczne występują na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są nowe inwestycje budowlane i przemysłowe. Do nich zaliczyć można planowaną rozbudowę hal produkcyjnych rozlewu piwa Browaru Fortuna w Miłosławiu, rozbudowę obiektów oświatowych w Bugaju, rozbudowę osiedla przy ul. Władysława Łokietka, a także przebudowy historycznych układów urbanistycznych w tym budowa ronda w odcinku drogi krajowej w ulicy Zamkowej w Miłosławiu, przebudowa i rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 441 na odcinku Miłosław – Mikuszewo, rozbudowa i przebudowa drogi krajowej nr 15 na odcinku Miłosław – Czarne Piątkowo oraz planowana w ciągu tej drogi budowa obwodnicy Miłosławia okalająca miasto od strony zachodniej. Dalej zagrożeniem są przebudowy układów ruralistycznych, czy założeń pałacowych, folwarcznych i parkowych. Ponadto zagrożeniem są dokonywane odwierty górnicze w celu poszukiwania gazu ziemnego w złożu Miłosław. Zagrożeniem mogą być także nielegalne eksploracje dokonywane przez samodzielnych poszukiwaczy, niszczące stanowiska archeologiczne przede wszystkim grodziska, osady i cmentarzyska a także pozostałości po I czy II wojnie światowej. Wczesnośredniowieczne grodzisko w Biechowie zostało częściowo zniszczone w XX w. poprzez rozwieszenie wałów na potrzeby zasypania pozostałości po dawnym jeziorze Sitkowiec. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne znajdujące się na obszarach leśnych, gdzie działalność ludzka jest ograniczona. Należą tu min. grodziska w Bugaju i Czeszewie. Natomiast cmentarzyska kultury pomorskiej w Książnie i Orzechowie znajdują się na obszarach uprawnych, co powoduje niszczenie stanowisk głęboką orką.

Najliczniejsza grupa stanowisk nie wpisana do rejestru składająca się na dziedzictwo została ujawniona głównie podczas badań AZP, ale także podczas nadzorów archeologicznych czy też przypadkowo. Z powodu bardzo duże liczby stanowisk (ponad 450) trudno określić stan zachowania dla poszczególnych stanowisk archeologicznych.

Inwestor przed rozpoczęciem prac ziemnych dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, zobowiązany jest do prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków. W przypadku ujawnienia podczas prac ziemnych lub badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy to odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków. W tym celu przygotowywana jest obecnie gminna ewidencja zabytków archeologicznych.

Ochrona dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy posiada charakter obszarowy. Utworzono strefy intensywnego występowania osadnictwa pradziejowego, średniowiecznego i nowożytnego. Ochrona stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych przy inwestycjach związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, powinna mieć swoje odbicie w ujmowaniu zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowaniu zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków.

4.1.6. Stan zachowania zabytkowych cmentarzy

Cmentarze katolickie w Biechowie, Czeszewie, Miłosławiu oraz Orzechowie zarówno znajdujące się przy samych kościołach jak i pozostałe znajdują się w dobrym stanie. Natomiast dawny cmentarz ewangelicki w Miłosławiu oraz dawny cmentarz żydowski w Bugaju znajdują się w bardzo złym stanie. W 2004 r. Gmina Miłosław przekazała teren cmentarza żydowskiego Związkowi Gmin Wyznaniowych Żydowskich filia w Poznaniu. Gmina wyznaniowa deklarowała uporządkowanie cmentarza, zaś gmina samorządowa deklarowała ogrodzenie terenu.

4.2. Obszary największego zagrożenia oraz szanse dla zabytków z obszaru gminy Miłosław

Znacznym zagrożeniem dla miasta Miłosław dotyczącym układu i wnętrza urbanistycznego miasta jest degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Wymiana historycznej tkanki budynków w postaci oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, ceramicznego pokrycia dachowego, a także pozbawianie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych negatywnie wpływa nie tylko na same obiekty, ale także na zabytkowe wnętrze miasta. Zagrożenia te związane są nie tylko z wymianą stolarek okiennych i drzwiowych, ale także powiązane niejednokrotnie z powiększeniami otworów okiennych bądź ich zamurowaniami zniekształcając w ten sposób zabytkowy wizerunek zabudowy. Dużym zagrożeniem dla wnętrza urbanistycznego jest wypadanie gospodarczej zabudowy zlokalizowanej na zapleczach działek kształtującej także charakterystyczny dla miasta układ.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych. Na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej oraz statusie społecznym i zawodowym mieszkańców. Dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Natomiast realizacja inwestycji takich jak budowa autostrad, obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, eksploatacja piaszczyn i żwirowni, kopalnie kruszywa bezwzględnie wymaga prawidłowego rozpoznania terenu pod względem faktycznej ilości stanowisk archeologicznych oraz przeprowadzenia ratowniczych badań wykopaliskowych na wytypowanych stanowiskach. Z uwagi na szeroko płaszczyznowy zakres prac ziemnych charakteryzujący tego typu przedsięwzięcia budowlane, w bezpowrotny sposób niszczy się substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Należy pamiętać również o pracach ziemno-budowlanych związanych z przebudową lub rozbiórką budynków wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków. Towarzyszące im badania archeologiczne są niezwykle istotne w procesie rekonstrukcji dawnej zabudowy.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym często były również zajmowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalności tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom oraz grodziskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa i budowa dróg.

Należy wykorzystać szanse jakie pojawiają się dla zabytków z obszaru gminy Miłosław. Należą do nich:

- 1) dokonanie wpisu do rejestru zabytków
wpisanie obiektu do rejestru zabytków nie tylko daje ochronę prawną ale otwiera na możliwość pozyskania np. dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych (z takiej możliwości skorzystała np. parafia w Miłosławiu, która obecnie prowadzi procedurę wpisu do rejestru zabytków dzwonnicy przy kościele Świętego Jakuba w Miłosławiu),
- 2) możliwość skorzystania z dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych z różnych źródeł,

- 3) wykorzystanie obiektu zabytkowego na cele kulturalne (np. dawny kościół poewangelicki w Miłosławiu),
- 4) wykorzystanie obiektu zabytkowego na cele hotelarskie i gastronomiczne (np. zameczek myśliwski „Bażanarnia” w Bugaju),
- 5) wykorzystanie obiektu zabytkowego w celach turystycznych i promocyjnych.

4.2.1. Analiza szans i zagrożeń stanu dziedzictwa kulturowego w gminie Miłosław

Silne strony	Słabe strony
- bardzo dobrze i dobrze utrzymane zabytki sakralne, - dobrze utrzymane zabytki nieruchome stanowiące własność Gminy Miłosław, - bardzo dobrze i czytelnie zachowany historyczny układ urbanistyczny miasta, - stała gotowość samorządu gminnego do działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego, - przewodzenie nadzorów archeologicznych przy inwestycjach, - informowanie społeczeństwa na temat dziedzictwa kulturowego i działań na rzecz jego zachowania, - posiadanie gminnej ewidencji zabytków i jej bieżące uzupełnianie, - uwzględnianie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i programowych gminy oraz w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, - udzielanie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych, - przebieg trasy szlaku kulturowego „Droga świętego Jakuba” oraz innych szlaków turystycznych na terenie gminy, - oznakowanie znakiem Konwencji Haskiej wszystkich zabytków wpisanych do rejestru zabytków,	- degradacja części zabytkowych zespołów folwarcznych, - degradacja części wiejskich zabytkowych parków, - degradacja cmentarza ewangelickiego i żydowskiego, - niewystarczająca świadomość społeczna o prawnych zobowiązaniach właściciela do należytego utrzymywania zabytków, - przekształcenia niektórych obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków powodujące utratę ich zabytkowych walorów, - zła sytuacja finansowa wielu właścicieli budynków zabytkowych.
Szanse	Zagrożenia
- aktywna działalność urzędu gminy oraz organizacji pozarządowych, - rozwój promocji miasta w oparciu o turystykę historyczną i kulturową, - możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł, - tymczasowa ochrona konserwatorska obiektu po rozpoczęciu procedury wpisu do rejestru zabytków, - zwiększanie zainteresowania społecznego lokalną historią i zabytkami, - rozwój inicjatyw lokalnych dla zwiększenia ochrony dziedzictwa kulturowego, - współpraca z samorządami, instytucjami, organizacjami i osobami prywatnymi na rzecz dziedzictwa kulturowego.	- luki prawne i brak spójności w przepisach krajowych, - możliwe ograniczenie środków finansowych z budżetu UE na turystykę i dziedzictwo kulturowe, - niewystarczające środki finansowe na prace konserwatorskie ze względu na duże potrzeby w tym zakresie, - obniżenie walorów krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie nowej zabudowy mieszkalnej oraz infrastruktury gospodarczej, - niechęć do obejmowania obiektów ochroną konserwatorską przez właścicieli.

4.3. Szlaki turystyczne

4.3.1. Szlaki rowerowe:

Transwielkopolska Trasa Rowerowa (TTR) odcinek południowy

Przez teren powiatu wrzesińskiego przebiega fragment Transwielkopolskiej Trasy Rowerowej na odcinku **Miłosław – Chlebowo – Pogorzelica**. Oznakowanie trasy: kolor zielony.

Nadwarciański Szlak Rowerowy

Przez teren powiatu wrzesińskiego przebiega również Nadwarciański Szlak Rowerowy na odcinku **Orzechowo – Czeszewo – Szczodrzejewo – Spławie – Tarnowa – Pyzdry – Białobrzeg – Wrąbczynek**. Oznakowanie trasy: kolor niebieski.

Pierścień powiatu wrzesińskiego

Członkowie Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego Oddział im. Henryka Kamińskiego we Wrześni opracowali projekt trasy wytyczenia tras rowerowych okalających powiat wrzesiński. Ogólna długość trasy wynosi 252 km. Projektowany szlak główny wokół powiatu posiada długość 176,2 km. Do trasy będzie można dotrzeć ze stolicy powiatu 5 drogami. Jedną z nich prowadzi do gminy Miłosław: trasa Września – Nowa Wieś Podgórna.

Trasa rozpoczyna się w Bardzie i tutaj ma też swój koniec. Miejscowości przez które przebiega trasa: Barda, Giecz, Nekla, Czerniejewo, Grzybowo, Węgierki, Pyzdry, Lisewo, Spławie, Orzechowo, Miłosław. Na trasie szlaku można m.in. podziwiać krajobraz Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego oraz Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego.

Żerkowsko-Czeszewska „Ósemka”

Przez południowe tereny powiatu będą przebiegały dwie części szlaku Żerkowsko-Czeszewskiej „Ósemki”:

- **Przebieg I części szlaku:** Miłosław - Winna Góra - Białe Piątkowo - Czeszewo - Szczodrzejewo - Nowa Wieś Podgórna - Pogorzelica - Śmiełów - Brzostków - Raszewy - Żerków. Długość trasy: **35,8 km**. Oznakowanie: **kolor czarny**
- **Przebieg II części szlaku:** Żerków - Bieździadów - Dębno - Orzechowo - Czeszewo - Mikuszewo - Chrustowo - Rudki - Bażantarnia - Miłosław. Długość trasy: **31 km**. Oznakowanie: **kolor czerwony**

Pozostałe szlaki rowerowe na terenie powiatu wrzesińskiego

1. **Szlak żółty** – Września – Nowa Wieś Podgórna (dł. 22,1 km)
2. **Szlak czerwony** – Żerków – Czeszewo – Żerków (dł. 34,4 km)
3. **Szlak czarny** – Miłosław – Czeszewo – Żerków (dł. 35,2 km)

4.3.2. Szlaki piesze:

Przez teren powiatu wrzesińskiego przebiegają następujące piesze szlaki turystyczne:

Szlaki PTTK:

- **„czerwony”:** Miłosław (PKP) - Winna Góra - Winne Góry - dolina Miłosławki - Miłosław (park) - Miłosław (PKP)
- **„niebieski”:** Miłosław (park) – Winna Góra (2,6 km) – leśniczówka Sarnice (12,2 km) – Czeszewo (PKS, 14,2 km) – Czeszewo (prom, 14,8 km),

- „**żółty**”: Orzechowo - Czeszewo - Szczodrzejewo - Nowa Wieś Podgórna (9,4 km),
- „**czarny**”: Miłosław PKP – Miłosław rynek PKS (1,4 km) - Miłosław park (1,9 km)

Szlak pieszy: Nadwarciańska droga świętego Jakuba

Trasa piesza łączy miejsca związane z kultem świętego Jakuba oraz ciekawe obiekty kulturalne i przyrodnicze w Wielkopolsce. Większość trasy wykorzystuje istniejące już szlaki turystyczne piesze lub rowerowe. Trasa rozpoczyna się w Łądzie nad Wartą (powiat słupecki) a kończy w Lubiniu (powiat kościański). Przez teren powiatu wrzesińskiego biegnie następująco: Wrąbczynek – Białobrzeg – Pyzdr – Tarnowa – Spławie - Nowa Wieś Podgórna – Chlebowo – Mikuszewo – Rudk – Franulka - Miłosław (z kościołem św. Jakuba) – Czeszewo - Orzechowo. Trasa oznaczona jest symbolem muszli św. Jakuba oraz strzałkami koloru żółtego.

4.3.3. Szlaki kajakowe

Na rzece Warcie przeprowadza się spływy kajakowe. Przez teren powiatu wrzesińskiego szlak kajakowy wiedzie na trasie Dłusk – ujście Lutyni.

- **0 km** Dłusk, prom górnolinyowy o udźwigu 10 t, przystań kajakowa z ławeczkami, we wsi sklep.
- **1,3 km** Pyzdry, most na drodze nr 442 Września-Kalisz. Przystań kajakowa Towarzystwa Turystyki Wodnej „Perkoz”.
- **4,3 km** Tarnowa, wieś na skraju lasu. Odkryciu w tym miejscu osady wydmowej ze środkowej epoki kamiennej (8-4,5 tys. lat p.n.e.) archeologia zawdzięcza określenie "ludność kultury tarnowskiej".
- **5,3 km** Ujście Prosnicy (szlak kajakowy). Początek Kotliny Śremskiej.
- **10,7 km** Nowa Wieś Podgórna, prom górnolinyowy do Pogorzeli o udźwigu 10 t.
- **16,3 km** Czeszewo, prom górnolinyowy o udźwigu 15 t. Na lewym brzegu, obok dojazdu do promu, miejsce biwakowe z paleniskiem.
- **18,3 km** Orzechowo, zakład przemysłu drzewnego, sklepy, poczta. Ujście Lutyni (szlak kajakowy). Międzywale zwęża się do 300 m.

4.4. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Miłosław na lata 2016-2022

Rada Miejska w Miłosławiu uchwałą nr XXIII/150/2016 z dnia 8 grudnia 2016 r. uchwaliła program rozwoju gospodarczego gminy Miłosław na lata 2016-2022 - pod nazwą „*Strategia rozwoju gminy Miłosław*”. Obszarami problemowymi ujętymi w Strategii rozwoju gminy Miłosław są: środowisko przyrodnicze, społeczność lokalna, gospodarka i infrastruktura. Dla każdego obszaru problemowego wynikają konkretne cele strategiczne. Jako jeden celów operacyjnych ujęte jest wykorzystanie atrakcyjności gminy, w tym m.in. środowiska naturalnego i zabytków w promocji gminy. W podrozdziale 8.2.4. opisane są obiekty stanowiące zasoby dziedzictwa kulturowego na terenie gminy.

4.5. Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miłosław

Gmina Miłosław posiada „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy*”. Rada Miejska w Miłosławiu uchwałą nr X/56/11 z dnia 12 lipca 2011 r. uchwaliła zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Miłosław z 1999 r.

W trzecim rozdziale Studium uwzględniono uwarunkowania wynikające z ochrony dóbr kultury. Określono następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

3.b. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków

3b.2.1. Zasady ochrony krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego i zabytków w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej

1) strefa ochrony konserwatorskiej zabytkowego układu urbanistycznego miasta Miłosławia, obejmująca zwartą zabudowę śródmieścia, w której należy przestrzegać następujących zasad:

- wskazana strefa ochrony konserwatorskiej podlegać ma rewaloryzacji, która polega na nadawaniu współczesnych standardów użytkowych zabudowie istniejącej; rewaloryzacja winna uwzględniać zachowanie najważniejszych wartości historycznych i estetycznych, uzupełnianie ubytków i wolnych parceli, a także korygowanie obiektów niewłaściwych;
- w obrębie zwartej „miejskiej” strefy zabudowy, tj. wokół placu Wiosny Ludów oraz wzdłuż ulic Wiewiórowskiego, Dolnej, fragmente Różowej, Zamkowej, Kościelnej, Podgórnej i fragmente Wrzesińskiej wobec nowych uzupełnionych oraz istniejących modernizowanych budynków należy stosować zasadę nawiązywania do zabudowy istniejącej, a zasada ta dotyczy:
 - sposobu sytuowania na działce – zachowania linii zabudowy wyznaczonej przez budynki istniejące, z pominięciem odległości stosowanych przepisowo w nowych dzielnicach; nowe budynki powinny być sytuowane kalenicowo, tzn. fronty powinny być równoległe do ulicy lub placu, podobnie kalenice dachów; zaleca się by całość – zabudowa istniejąca i budynki plombowe – tworzyły zwarte pierzeje z dopuszczeniem odległości między budynkami podobnymi jak w zabudowie istniejącej, tj. 3-5 m;
 - stosowania dachów dwu- lub wielospadowych, o nachyleniu 10° - 20° przy wysokości dwóch kondygnacji z dodatkową kondygnacją strychową oraz nachyleniu 40° - 45° przy wysokości dwóch kondygnacji; dopuszczono stosowanie również dachów mansardowych;
 - nie przekraczania gabarytów istniejącej zabudowy, tj. stosowania wysokości budynków: dwie kondygnacje z poddaszem lub dwie i półkondygnacji z poddaszem; dopuszczono wyższe elementy w formie wykuszy, okien, facjatek, wieżyczek itp.;
 - stosowania detali architektonicznych występujących w zabudowie z przełomu XIX i XX wieku w formie dosłownej lub zmodyfikowanej; używania miejscowych materiałów budowlanych, stosowania tradycyjnych zasad komponowania elewacji z preferencją dla zasady osiowości;
 - obowiązku zachowania większych odległości pomiędzy budynkami w ciągu ulicy Sienkiewicza niż we wskazanym wyżej obszarze zwartej „miejskiej” zabudowy, przy jednoczesnym zachowaniu linii zabudowy budynków istniejących;
 - dopuszczenia w indywidualnych uzasadnionych przypadkach możliwości dostosowania wskazanych wyżej zasad do odrębnych uwarunkowań, jednakże w uzgodnieniu z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu;

2) strefa ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego miasta Miłosławia poza obszarem zwartej zabudowy, obejmująca zespół pałacowo – parkowy, fragment zespołu folwarcznego – rejon gorzelni, rejon czworaków oraz zespół bażantarni (Bugaj), w której przestrzegać należy następujących zasad:

- obowiązku zachowania historycznego rozplanowania;

3) strefa ochrony konserwatorskiej wybranych historycznych obiektów lub historycznych zespołów budowlanych, obejmująca rejon rozwidlenia ulic Wrzesińskiej i Pałczyńskiej, w której należy przestrzegać następujących zasad:

- obowiązku ochrony form architektonicznych budynków Urzędu Miasta i Gminy, Komisariatu Policji, d. willi właściciela browaru;

- wskazania, iż wyszczególnione wyżej budynki mogą stać się punktem wyjścia do poszukiwania współczesnej formy architektonicznej dla nowych wolnostojących obiektów;
- ograniczenia wynikające z wyznaczenia obszaru złoza gazu ziemnego MIŁOŚLAW E w obrębie obszaru objętego strefą ochrony konserwatorskiej zapisano w rozdz. 4.5. „Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów objętych zmianą Studium 2011 r.”

3b.2.2. Zasady kształtowania ładu przestrzennego i harmonijnych powiązań z krajobrazem kulturowym miasta poza strefą ochrony konserwatorskiej

Dla obszarów miasta istniejących poza strefą ochrony konserwatorskiej przyjęto następujące zasady związane z kształtowaniem ładu przestrzennego i harmonijnych powiązań z krajobrazem kulturowym miasta:

cały obszar miasta powinien zachować ciągłość przestrzenną i kulturową w stosunku do obszaru zabytkowego; przestrzeń ta musi posiadać wysokie walory użytkowe i estetyczne;

- nowa zabudowa i nowe zagospodarowanie winny uwzględniać najważniejsze elementy kompozycji urbanistycznej, tzw. elementy krystalizujące – zabytkowy układ ulic z rynkiem (placem Wiosny Ludów), dominanty dwóch wież kościelnych i wieży pałacu, głównie osie kompozycyjne – oś pałac – ulica Zamkowa – rynek, osie w obrębie pałacu;
- wskazanie do wyłączenia spod zabudowy przestrzeni wokół doliny Miłosławki i przestrzeni wokół stawów m.in. w celu ochrony panoramy miasta;
- układy ulic wewnętrznych w nowych rejonach miasta winny wzorować się na układach w zabytkowej części np. w zakresie takich elementów jak osie widokowe, placiki i aleje;
- wskazanie parametrów kubaturowych dla nowej zabudowy:
 - zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna – maksymalna wysokość zabudowy do dwóch kondygnacji, z ewentualnym użytkowym poddaszem: dachy o nachyleniu 10° - 45° lub mansardowe;
 - zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna – maksymalna wysokość do trzech kondygnacji przy dachach o nachyleniu do 30° lub dwie kondygnacje, z ewentualnym użytkowym poddaszem przy dachach o nachyleniu 30° - 45° lub mansardowych;
 - zabudowa usługowa i przemysłowa – zalecane nie przekraczanie gabarytów zabudowy mieszkaniowej; reprezentacyjne budynki użyteczności publicznej mogą
 - osiągnąć wysokość do 12 m; istnieje także możliwość wprowadzania nowych dominant przestrzennych w formie takich elementów jak wieże, dzwonnice, platformy widokowe o wysokości do 20 m – w nawiązaniu do rytmu istniejących dominant.

3b.2.3 Zasady szczegółowe

Wszelkie prace remontowo – budowlane oraz konserwatorskie prowadzone przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz prace elewacyjne przy budynkach ujętych w ewidencji zabytków (także wymiana pokrycia dachowego, malowanie elewacji, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej), wszystkie prace budowlano – inwestycyjne w granicach strefy ochrony konserwatorskiej miasta, wpisanej do rejestru zabytków, jak również prace podejmowane na terenie zabytkowych parków (wycinki, nowe nasadzenia, prace pielęgnacyjne – porządkowe, podziały geodezyjne, lokalizacje nowych budynków, ogrodzenia) oraz prace na terenie zabytkowych cmentarzy, winny być konsultowane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu i poprzedzone pozwoleniem.

Prace ziemne związane z realizacją inwestycji na obszarze zmiany Studium dla:

- dla terenu nr 1 -, obejmującego obręb geodezyjny Miłosław i części obrębów geodezyjnych: Pałczyn, Kębłowo, Lipie, Bugaj i Kozubiec i dotyczącego wyznaczenia obszaru złoża gazu ziemnego MIŁOŚLAW E;
- dla terenu nr 2 obejmującego część obrębu Bugaj i dotyczącego wyznaczenia obszaru złoża gazu ziemnego WINNA GÓRA;
- dla terenu nr 3, obejmującego część obrębu Bugaj i dotyczącego wyznaczenia przebiegu gazociągu DN150 wraz z infrastrukturą towarzyszącą realizacji złoża gazu;
- dla terenu nr 4 (4a i 4b), obejmującego części obrębu Gorzyce;
- dla terenu nr 5, obejmującego części obrębu Białe Piątkowo

winny być konsultowane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i poprzedzone pozwoleniem na badania archeologiczne.

3b.3. Ochrona dziedzictwa archeologicznego

Przedmiotem ochrony zabytków archeologicznych są:

- stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków
- stanowiska archeologiczne objęte ochroną konserwatorską
- nawarstwienia kulturowe w strefach ochrony zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz w obrębie zabytków architektury, cmentarzy i zabytkowej zieleni na terenie gminy.

Wytoczne konserwatorskie:

ochronie konserwatorskiej podlegają nawarstwienie kulturowe układów urbanistycznych, ruralistycznych, założeń pałacowo – parkowych i zabytkowych cmentarzy.

Podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem, a wymagających prac ziemnych podejmowanych:

- przy/lub w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów ujętych w ewidencji konserwatorskiej,
- na terenie układów urbanistycznych, założeń pałacowo – parkowych, cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków,
- na terenie zespołów budowlanych, parków cmentarzy ujętych w ewidencji konserwatorskiej

naależy prowadzić badania archeologiczne. Inwestor winien uzyskać pozwolenie WWKZ na prowadzenie badań archeologicznych, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.

Stanowiska wpisane do rejestru zabytków objęte są ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7, ust. 1 Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. nr 162, poz. 1568 z późn. zmianami). W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków WWKZ nie wyraża zgody na prowadzenie jakichkolwiek robót budowlanych. Na terenie stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz w strefie ich ścisłej ochrony zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek prowadzenia badań archeologicznych przy realizacji inwestycji, w obrębie wykopów budowlanych. Inwestor winien uzyskać pozwolenie WWKZ na badania archeologiczne.

Rada Miejska w Miłosławiu uchwałą nr XII/54/12 z dnia 28 września 2015 r. dokonała zmiany w Studium. Przeprowadzono aktualizację stanu ochrony dziedzictwa kulturowego. Podkreślono obowiązki stosowania przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Szczególną uwagę zwrócono na wychwycenie obiektów oraz zjawisk przestrzennych charakterystycznych i istotnych dla kultury lokalnej. Wychwycenie specyficznych elementów środowiska

kulturowego, ocena obiektów i zjawisk ma na celu doprowadzenie do sformułowania wytycznych pod adresem współczesnej i przyszłej zabudowy. Obecnie, mimo daleko posuniętej dowolności w zakresie stosowania form architektonicznych istnieje silna potrzeba poszukiwania stylu lokalnego w odniesieniu do zabudowy miejskiej i regionalnego w odniesieniu do zabudowy wiejskiej. Uroda starych zespołów architektonicznych wynika z respektowania przez wszystkich uczestniczących w procesie inwestowania (w różnych miejscach i w zróżnicowanym czasie) stałych zasad regulacyjnych. Zasady te powinny obowiązywać począwszy od ogólnego rozplanowania miejscowości. Elementami najbardziej identyfikowanymi i zapamiętywanymi są jego komponenty: układy placowe, charakterystyczne ulice, aleje, osie widokowe, dominanty przestrzenne, charakterystyczne obiekty kościoły, pałace, pasma zieleni - doliny rzek, jezior. Cechy specyficzne mniejszych miejscowości - wsi uzależnione są od zwartości lub rozproszenia zabudowy, ukształtowania terenu, występowania dominant przestrzennych, obiektów unikalnych, czy charakterystycznego wystroju budynków. Kapitalne znaczenie dla pozytywnego odbioru przestrzeni poszczególnych miejscowości posiada fakt występowania zespołów zieleni, zwłaszcza wówczas, gdy stanowi ona odpowiednie tło dla architektury lub sama w sobie tworzy atrakcyjną kompozycję. Zasady kształtowania samych budynków winny być zróżnicowane w zależności od położenia: inne dla zabudowy w obrębie miejscowości, inne dla zabudowy rozproszonej a także w zależności od sposobu użytkowania: inne dla najpowszechniejszej zabudowy mieszkaniowo-usługowej i inne dla najpowszechniejszej zabudowy mieszkalno-usługowej i inne dla unikalnych obiektów usługowych. Zasady regulacyjne przesądzają o: - sposobie usytuowania budynku na działce (odległość od granic, określenie frontu), - procentowym udziale powierzchni zabudowanej działki w stosunku do powierzchni niezabudowanej, - liczbie kondygnacji, - rodzaju dachu i sposobie ustawienia kalenic, - zalecanych detalach architektonicznych i sposobie wykończenia, oraz w niektórych przypadkach o:

- zalecanych rozwiązaniach funkcjonalnych np. układ budynków w zagrodzie,
- specjalnych wymogach kompozycyjnych np. określone proporcje, osiowość itp.,
- elementach małej architektury takich jak ogrodzenia, nawierzchnie, śmietniki, latarnie, ławki, kioski, słupy ogłoszeniowe, stacje transformatorowe, studnie i itp.

4.6. Uwarunkowanie wynikające z uchwały w sprawie zasad i trybu postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością gminy Miłosław

Rada Miejska w Miłosławiu uchwałą nr XXXIV/208/17 z 3 listopada 2017 r. przyjęła zasady i tryb postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością gminy Miłosław. Kolegium Regionalnej Izby Obrachunkowej stwierdziło nieważność uchwały Rady Miejskiej w Miłosławiu, gdyż regulacje tej uchwały wykraczały poza zakres upoważnienia organu stanowiącego przez ustawodawcę w art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zawarte w uchwale Rady Miejskiej w Miłosławiu postanowienia odnosiły się do materii uregulowanej w art. 250 ustawy o finansach publicznych oraz modyfikowały przepisy ustawowe.

W związku z powyższym Rada Miejska w Miłosławiu podjęła kolejną uchwałę (nr XXXIX/243/18 z 19 lutego 2018 r.), w której przyjęła zasady i tryb postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością gminy Miłosław.

4.7. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie Gminy Miłosław

Gmina Miłosław posiada plany zagospodarowania przestrzennego dla części gminy. W większości plany opracowywane są na bieżące potrzeby inwestorów oraz mieszkańców. Ewentualne rozbieżności w stosunku do oczekiwań właścicieli nieruchomości są w miarę możliwości niwelowane poprzez częściowe zmiany i aktualizacje obowiązujących planów. Z uwagi na specyfikę terenów, których dotyczą plany zagospodarowania przestrzennego, zagadnienie ochrony i opieki zabytków występuje w różnym stopniu. Poniżej wymieniono te miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w których ujęto zapisy dotyczące zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego.

Uchwała Nr XII/83/08 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 29 stycznia 2008 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami w Orzechowie, rejon ul. Kasztanowej i Bukowej:

§ 8. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

Z uwagi na położenie w strefie występowania stanowisk archeologicznych inwestorzy są zobowiązani do zlecenia stałego nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego nad całością prac budowlanych. Sposób realizacji wyżej wymienionego warunku należy ustalić z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

Na rysunku miejscowego planu symbolem graficznym została zaznaczona strefa występowania stanowiska archeologicznego.

Uchwała Nr XXV/170/09 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie: uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami w rejonie drogi krajowej nr 15 w Białym Piątkowie:

§ 7. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- a) *prace remontowo-budowlane, prace konserwatorskie oraz prace elewacyjne przy budynkach przy budynkach nr 31 i nr 32 objętych ochroną konserwatorską (także zmiana pokrycia dachowego, malowanie elewacji, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej) winny być konsultowane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i poprzedzone pozwoleniem,*
- b) *w przypadku konieczności wymiany budynków nr 31 i nr 32 objętych ochroną konserwatorską obowiązuje:- zachowanie podobnego kształtu brył budynków - ich obrysów zewnętrznych, wysokości, rodzajów dachów,- zachowanie zasad rozplanowania elewacji,- zastosowanie podobnych detali architektonicznych i podobnych materiałów wykończeniowych,- uzgodnienie projektu budynku z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,*
- c) *z uwagi na położenie obszaru opracowania w strefie występowania stanowisk archeologicznych i dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego inwestor jest zobowiązany do prowadzenia badań archeologicznych podczas inwestycji związanych z zagospodarowaniem i zabudowaniem terenu, a wymagających prac ziemnych. Zakres badań archeologicznych, obowiązujący inwestora, winien być ustalony z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu,*
- d) *nie określa się zasad ochrony dóbr kultury współczesnej z uwagi na nie występowanie takich obiektów na obszarze objętym planem.*

Uchwała Nr XXV/171/09 Rady Miejskiej w Miłosławiu w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami, terenów zabudowy usługowej i terenów zieleni urządzonej w rejonie Stawu Pawelskiego w Miłosławiu – zawiera następujące ustalenia:

§ 7. Ustala się następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- a) część obszaru objętego planem położona jest na terenie historycznego założenia urbanistycznego miasta Miłosław wpisanego do rejestru zabytków pod numerem 2278/A decyzją WWKZ z dnia 30 września 1993 r. Strefa ochrony konserwatorskiej została wrysowana na rysunek planu. Wszelkie działania inwestycyjne w części objętej strefą ochrony konserwatorskiej należy uzgadniać z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,*
- b) dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z Wydziałem Archeologicznym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu - przed uzyskaniem pozwolenia na budowę, w celu ustalenia zakresu badań archeologicznych obowiązującego inwestora.*

Uchwała Nr XX/128/16 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 14 września 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy techniczno-produkcyjnej i zabudowy usługowej w Miłosławiu, rejon ulic: Wrzesińska i Kręta:

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się:

- 1) część obszaru objętego planem (w obrębie obszaru B rysunku planu) znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego miasta Miłosław wpisanej do rejestru zabytków pod nr 2278/A decyzją z dnia 30.09.1993 r. Dokonania uzgodnień i uzyskania pozwolenia konserwatorskiego wymagają wszelkie prace prowadzone na tym obszarze, zgodnie z przepisami odrębnymi;*
- 2) w obrębie terenów objętych planem (obszary A i B) wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego, obszar AZP 57-33/4, 28, 29, będącego pozostałością kultury łżyckiej oraz okresu wczesnego i późnego średniowiecza, przeznaczonego do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków. W granicach wyznaczonej strefy dopuszcza się działalność inwestycyjną oraz określa wymóg przeprowadzenia badań archeologicznych w trakcie realizacji prac ziemnych, zgodnie z przepisami odrębnymi;*
- 3) na obszarach objętych planem nie występują obiekty zaliczane do dóbr kultury współczesnej.*

Uchwała Nr XIV/108/19 Rady Miejskiej w Miłosławiu z dnia 26 września 2019 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Miłosławiu, w rejonie ulicy Łąkowej, gmina Miłosław:

§ 7. W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej: w strefie ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego AZP 57-33/25, w granicach którego położony jest obszar planu, ustala się nakaz przeprowadzenia badań archeologicznych w trakcie realizacji prac ziemnych.

4.8. Uwarunkowania wynikające z Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Miłosław.

W 2019 r. Burmistrz Gminy Miłosław przygotował „**Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla i Gminy Miłosław**”.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Realizowanie i prowadzenie przedsięwzięć ochrony zabytków polega na:

1. Zapobieganiu i prowadzeniu prac przygotowawczych - w czasie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
2. Podwyższeniu gotowości wprowadzonej w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia poprzez właściwe organy kierowania kryzysowego,
3. Reagowaniu w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,
4. Zabezpieczeniu i dokumentowaniu po ustąpieniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.
5. Ochronie zabytków ruchomych.

„Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Miłosław” został uzgodniony ze Starostą Wrzesińskim oraz Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to dokument wewnętrzny Urzędu Gminy Miłosław.

5. CZĘŚĆ PROGRAMOWA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI: PRIORYTETY, DZIAŁANIA I SPOSOBY ICH REALIZACJI

5.1. Cel strategiczny gminnego programu opieki nad zabytkami:

Opieka, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego gminy, zwłaszcza będącego własnością samorządu.

5.2. Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami:

Priorytet I.: Opieka, ochrona i rewaloryzacja zabytków gminy Miłosław,

Priorytet II.: Podnoszenie świadomości lokalnej w zakresie potrzeby ochrony i opieki nad zabytkami gminy Miłosław,

Priorytet III.: Eksponowanie walorów dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław,

5.3. Działania służące realizacji priorytetów:

Priorytet I.: Opieka, ochrona i rewaloryzacja zabytków gminy Miłosław

<i>l.p.</i>	<i>działanie</i>	<i>sposób realizacji</i>
1.1.	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków w połączeniu z weryfikacją zbioru w oparciu o stan faktyczny zachowanej substancji zabytkowej w gminie. Prace inwentaryzacyjne będą polegać na sporządzeniu kart adresowych, w których umieszczone będą podstawowe dane określające obiekt zabytkowy oraz dokumentację fotograficzną.
1.2.	Założenie ewidencji pomników i kapliczek.	Założenie ewidencji pomników i kapliczek w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. Prace inwentaryzacyjne będą polegać na sporządzeniu kart adresowych, w których umieszczone będą podstawowe dane określające obiekt zabytkowy oraz dokumentację fotograficzną.
1.3.	Założenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych	Założenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych polegające na wprowadzeniu informacji o znaleziskach pradziejowych w formie kart zespołów stanowisk archeologicznych zgodnie z zaleceniem WWKZ.
1.4.	Poddanie analizie, które obiekty należałyby wpisać do rejestru zabytków.	Współpraca z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego obiektów budownictwa i architektury oraz zabytków archeologicznych nieujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne, naukowe lub artystyczne i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym gminy.
1.5.	Uwzględnianie zabytków nieruchomych oraz zabytków archeologicznych w dokumentach planistycznych oraz mających charakter prawa miejscowego sporządzanych przez gminę	Uwzględnianie zasad ochrony konserwatorskiej zawartych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego oraz innych materiałach planistycznych.

1.6.	Interwencja właściwych organów przy rażących naruszeniach prawa budowlanego związanego z zabytkami.	Zgłaszanie właściwym organom naruszeń dotyczących rozbiórki, rozbudowy i przebudowy zmieniającej bryłę obiektów zabytkowych lub ich charakterystycznych elementów.
1.7.	Aktualizacja Gminnego Programu Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowych	Coroczne aktualizowanie Gminnego Programu Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowych.
1.8.	Ochrona substancji zabytkowej stanowiącej własność gminy Miłosław	Prowadzenie przez Urząd Gminy Miłosław bieżących działań mających na celu utrzymanie substancji zabytkowej obiektów wpisanych do rejestru zabytków, będących własnością samorządu gminnego: • Mikuszewo: Park krajobrazowy w zespole pałacowym planowane działania: bieżące utrzymanie obiektu, przywrócenie zachowanej części kompozycji parku. • Miłosław: Pałac w zespole pałacowo-parkowym planowane działania: bieżące utrzymanie obiektu, planowana adaptacja na cele kulturalne. • Miłosław: Oficyna w zespole pałacowo-parkowym planowane działania: bieżące utrzymanie obiektu. • Miłosław: Park krajobrazowy w zespole pałacowo parkowym planowane działania: bieżące utrzymanie obiektu, restauracja pomnika Juliusza Słowackiego, remont domu ogrodnika. • Miłosław: Szkoła Ludowa planowane działania: bieżące utrzymanie obiektu, plany odnośnie przeznaczenia obiektu nie zostały sprecyzowane. • Miłosław: Rynek planowane działania: rewitalizacja obszaru
1.9.	Udzielanie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności gminy Miłosław	Udzielanie dotacji na podstawie uchwały nr XXXIX/243/18 z 19 lutego 2018 r. w sprawie zasad i trybu postępowania udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie będących własności gminy Miłosław.
1.10.	Porządkowanie zabytkowych cmentarzy	Podjęcie działań umożliwiających uporządkowanie terenów dawnych cmentarzy ewangelickiego w Miłosławiu oraz żydowskiego w Bugaju we współpracy gminami wyznaniowymi, instytucjami oraz wolontariuszami.
1.11.	Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	Realizacja zadania wynikającego bezpośrednio z art. 87 u. 2. p. 7. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami poprzez tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami w celu realizacji priorytetów gminnego programu opieki nad zabytkami.

Priorytet II.: Podnoszenie świadomości lokalnej w zakresie potrzeby ochrony i opieki nad zabytkami gminy Miłosław

<i>I.p.</i>	<i>działanie</i>	<i>sposób realizacji</i>
2.1.	Rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Miłosław	Rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Miłosław poprzez media: gminne strony internetowe, radio i telewizję, druki promocyjne.
2.2.	Udostępnienie „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Miłosław na lata 2021 – 2024” na stronie internetowej Urzędu Gminy Miłosław.	Udostępnienie „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Miłosław na lata 2021 – 2024” na stronie internetowej Urzędu Gminy Miłosław.
2.3.	Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na prace przy obiektach zabytkowych	Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na prace przy obiektach zabytkowych .
2.4.	Włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach gminnych.	Przeprowadzanie w szkołach gminnych w Miłosławiu/Bugaju, Czeszewie i Orzechowie zajęć edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy. Tematykę zajęć wybierają w ramach swoich działań nauczyciele.

Priorytet III.: Ekspozowanie walorów dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław

<i>I.p.</i>	<i>działanie</i>	<i>sposób realizacji</i>
3.1.	Gromadzenie pamiątek historycznych oraz publikacji dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław.	Gromadzenie pamiątek historycznych oraz publikacji dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław przez Miłosławskie Centrum Kultury.
3.2.	Rozpowszechnienie informacji na temat zabytków z terenu Gminy Miłosław	Rozpowszechnienie informacji na temat zabytków z terenu Gminy Miłosław poprzez media: gminne strony internetowe, radio i telewizję, druki promocyjne.
3.4.	Publikowanie materiałów reklamowych i turystycznych opisujących zabytki w gminie.	Publikowanie materiałów reklamowych i turystycznych opisujących zabytki w gminie Miłosław.

6. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

6.1. Instrumentarium realizacji

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Miejskiej w Miłosławiu
(miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej w Miłosławiu
- inne środki publiczne (dotacje, subwencje, dofinansowania) m.in.:
 - w ramach programu „Dziedzictwo Kulturowe” z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizowanego przez 6 priorytetów:
 1. Ochrona zabytków.
 2. Wspieranie działań muzealnych.
 3. Kultura ludowa.
 4. Ochrona dziedzictwa kulturowego zagranicą.
 5. Ochrona zabytków archeologicznych.
 6. Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego.
 - w ramach dotacji przyznawanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków,
 - w ramach pomocy finansowej udzielanej jako dotacje przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych,
- środki ze źródeł prywatnych - środki osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich przez gminę, jako właściciela niektórych obiektów zabytkowych; brak natomiast narzędzi do pozyskiwania informacji o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich dotyczących pozostałych obiektów zabytkowych stanowiących własność innych podmiotów – w tym zakresie informacje będą gromadzone przez gminę na podstawie możliwych do pozyskania danych,
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

7. MONITORING DZIAŁANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

7.1. Sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent miasta) zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miejskiej. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miejską.

Monitoring działania nad gminnym programem opieki nad zabytkami sprawują wyznaczeniu pracownicy urzędu gminy. Zadanie realizowane jest poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji programu,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

7.2. Zasady oceny dla poszczególnych priorytetów działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Priorytet I.: Opieka, ochrona i rewitalizacja zabytków gminy Miłosław:

- liczba wykonanych kart ewidencyjnych: gminnej ewidencji zabytków, ewidencji pomników i kapliczek, ewidencji zabytków archeologicznych,
- liczba nowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- dokumenty planistyczne, w których uwzględniono zasady ochrony konserwatorskiej zawarte w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- określenie prowadzonych nadzorów archeologicznych,
- ewentualne interwencje właściwych organów przy rażących naruszeniach prawa budowlanego związanego z zabytkami,
- efekty przeprowadzonych prac przy zabytkach stanowiących własność gminy,
- udzielone dotacje z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków,
- przeprowadzone prace na terenie dawnych cmentarzy ewangelickiego i żydowskiego we współpracy z gminami wyznaniowymi, instytucjami oraz wolontariuszami,
- przeprowadzenie aktualizacji planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu i sytuacji kryzysowych.

Priorytet II.: Podnoszenie świadomości lokalnej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami gminy Miłosław:

- miejsca i formy rozpowszechniania informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków,
- udostępnienie „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2021 – 2024” na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Gminy Miłosław,
- miejsca i formy informowania właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na prace przy obiektach zabytkowych,
- liczba i formy przeprowadzonych w szkołach gminnych zajęć edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy.

Priorytet III.: Eksponowanie i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław:

- liczba zgromadzonych i zewidencjonowanych nowych zabytków przez Miłosławskie Centrum Kultury,
- przygotowane publikacje dotyczących zabytków oraz dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław,
- współpraca z innymi podmiotami w ramach eksponowania i promocji zabytków oraz dziedzictwa kulturowego gminy Miłosław.

8. NIEKTÓRE ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym. Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy **zabytkach wpisanych do rejestru zabytków** mogą ubiegać się o ich dofinansowanie z następujących środków:

8.1. Dotacje

• Dotacje państwowe

Sprawy, związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych, reguluje rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Dotacja celowa może być udzielona po złożeniu wniosku o udzielenie dotacji celowej do:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, zwanego dalej „ministrem”, przez osobę fizyczną, jednostkę samorządu terytorialnego lub inną jednostkę organizacyjną, będącą właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa albo do rejestru zabytków albo jednostkę organizacyjną posiadającą w trwałym zarządzie zabytek wpisany do rejestru zabytków;
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków właściwego ze względu na miejsce położenia albo przechowywania zabytku, przez osobę fizyczną, jednostkę samorządu terytorialnego lub inną jednostkę organizacyjną, będącą właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadającą taki zabytek w trwałym zarządzie.

• Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

• Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego, w szczególności gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

• Dotacje Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji - fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego, Dz.U. nr 61 poz. 354). Dotacja mogą być objęte podstawowe prace

zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

• Dotacje i świadczenia Instytutu Pamięi Narodowej

Na podstawie Ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski fundacje, stowarzyszenia, kościoły lub związki wyznaniowe, inne osoby prawne oraz jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, sprawujące opiekę nad grobami weteranów walk o wolność i niepodległość Polski, wpisanymi do ewidencji, mogą się ubiegać o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa w celu sfinansowania albo dofinansowania zadań związanych z opieką nad tymi grobami, w szczególności na pokrycie nakładów koniecznych na wykonywanie czynności związanych z budową, remontem, przeniesieniem lub utrzymaniem tych grobów. Dotacja na dofinansowanie zadań może być udzielona w wysokości do 80% nakładów koniecznych na wykonanie tych zadań. Natomiast osoba fizyczna sprawująca opiekę nad grobem weterana walk o wolność i niepodległość Polski, wpisanym do ewidencji, może ubiegać się o przyznanie świadczenia pieniężnego na pokrycie całości lub części kosztów sprawowanej opieki, zwanego dalej „świadczeniem”, w szczególności na pokrycie nakładów koniecznych na wykonywanie czynności związanych z budową, remontem, przeniesieniem lub utrzymaniem grobu.

8.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Program „Dziedzictwo Kulturowe”

Program ten stanowi kontynuację finansowania w ubiegłych latach. Celem programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

• Ochrona zabytków

Celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich. O dotację mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (samorządowe jednostki kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe). Finansowanie odbywa się w formie udzielenia dotacji lub refundacji w okresie trzech lat od przeprowadzenia prac przy zabytku. Priorytet skupia się na celach: - ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego, - konserwacja i rewaloryzacja zabytków, - udostępnianie zabytków na cele publiczne.

• Wspieranie działań muzealnych

Celem priorytetu jest wspieranie działalności z zakresu opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie zadań w zakresie: organizacji czasowych wystaw muzealnych; modernizacji i tworzenia stałych wystaw muzealnych; publikacji katalogów do wystaw muzealnych; konserwacji muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego; a także doposażenia pracowni konserwatorskich.

• Kultura ludowa i tradycyjna

Celem priorytetu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej, między innymi promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnieniem elementów sztuki regionalnej. Dotacje przeznaczone są na działania o charakterze edukacyjnym, służące przekazywaniu umiejętności i tradycji, szczególnie w formie „warsztatów tradycyjnych rzemiosł” i „szkół ginących zawodów”, a także działania na rzecz ochrony unikalnych elementów kultury tradycyjnej, szczególnie w zakresie architektury regionalnej.

• Ochrona zabytków archeologicznych

Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. W ramach priorytetu minister realizuje również dotacje na prowadzenie badań archeologicznych wraz z wykonaniem ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku:

- prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego. Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzającej realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań.

• Miejsca pamięci i trwale upamiętnienia w kraju

Celem programu jest dążenie do zapewnienia godnego miejsca spoczynku naszym poległym i pomordowanym oraz troska i opieka nad miejscami pochówku znajdującymi się poza granicami kraju.

• Groby i cmentarze wojenne w kraju

Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń.

• Kultura cyfrowa

Celem programu jest udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, uwzględniające opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego.

• Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury, w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów realizowanych przy udziale środków europejskich. Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych w latach 2007- 2013 w ramach: PO Infrastruktura i Środowisko, Regionalnych Programów Operacyjnych, PO Innowacyjna Gospodarka, PO Kapitał Ludzki Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Programów Europejskiej Wspólnoty Terytorialnej, Programu Kultura oraz ich następców, które ogłoszone są w ramach finansowania UE.

Uprawnionymi do otrzymania dotacji są: jednostki samorządu terytorialnego, państwowe i samorządowe instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe działające w sferze kultury, etc. Promesa MKiDN

może pokryć maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach, Minister Kultury może zdecydować o pokryciu więcej niż 85% wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

8.3. Fundusze strukturalne Unii Europejskiej

Do programów wspierających m.in. dziedzictwo kulturowe poprzez fundusze pochodzące z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego należą: Regionalne Programy Operacyjne, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Program Europejskiej Współpracy Terytorialnej.

W trakcie obowiązywania Programu (lata 2021-2024) wsparcie kultury i ochrony zabytków w perspektywie finansowej 2021–2027 będzie możliwe w ramach Celu Polityki 5 – Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych. Cel Polityki 5 będzie wdrażany poprzez realizację projektów wynikających ze strategii terytorialnych obejmujących swoim zakresem cele szczegółowe i rodzaje interwencji, m.in. takie jak:

- ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury, jako ważnych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru;
- rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej, m.in. na potrzeby rozwoju sektora turystyki, ekoturystyki czy srebrnej gospodarki.

UZASADNIENIE
DO UCHWAŁY NR XXXIII/270/21
RADY MIEJSKIEJ W MIŁOŚLAWIU

z dnia 27 kwietnia 2021 r.

**w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław
na lata 2021-2024"**

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 z późn. zm.) do zadań własnych gminy należą sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Ponadto art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282 z późn. zm.) nakłada na gminę obowiązek sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Program ten na podstawie art. 87 ust. 3 cytowanej wyżej ustawy zostaje przyjęty przez Radę Gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Celem programu jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami w gminie. Analiza zasobów kulturowych gminy pozwala wyznaczyć kierunki działań w obszarach zachowania dziedzictwa kulturowego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłosław na lata 2021 - 2024 został pozytywnie zaopiniowany przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W związku z powyższym zasadne jest podjęcie przedmiotowej uchwały.

Przewodniczący Rady Miejskiej

mgr Dawid Strzelczyk